

Realizace kontaktů dítěte v pěstounské péči¹ s rodiči a osobami příbuznými a blízkými

Obsah

Úvod.....	2
Základní principy.....	4
Cíle kontaktu.....	8
Formy kontaktu.....	9
Frekvence přímého kontaktu.....	11
Definice kontaktu.....	11
Kompetence jednotlivých aktérů.....	13
Fáze realizace kontaktu.....	19
Závěr.....	43
Příloha – Modelové příklady	
Odkaz na literaturu	
Užité zkratky	

¹ Metodické doporučení lze aplikovat nejen na kontakt dětí v pěstounské péči, ale i v poručenské péči a PPPD, využití připadá v úvahu částečně i pro svěření, kde však absentuje pomoc doprovázejících subjektů.

Úvod

Je nezpochybnitelné, že samotným svěřením dítěte do pěstounské péče nezaniká právo dětí i rodičů a osob blízkých dítěti se nadále navzájem kontaktovat. Z praxe orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) a doprovázejících organizací² vyplývá, že v současné době je část kontaktů dětí s jejich biologickou rodinou realizována bezproblémově či bez potřeby pomoci při jejich nastavování. Také řada kontaktů probíhá sice s dopomocí doprovázející organizace či OSPOD, to vše ale s ohledem na bezpečí dítěte a ke spokojenosti všech aktérů. Přitom **podpora osobního kontaktu dětí v náhradní rodinné péči a rodičů či jiných blízkých osob má význam především v pomoci dětem upevnit jejich vazbu k lidem, které mají rády, zároveň také v budování jejich identity a hledání odpovědi na otázku „Kdo jsem?“, čímž napomáhá dítěti v pozitivním osobnostním vývoji a předchází krizi identity.** Někdy však je možné sledovat, že kontakt s rodiči ohrožuje v dítěti pocit bezpečí, který v náhradní rodině získalo. Některé děti prochází tzv. konfliktem loajality³ a některé mohou být kontaktem dokonce traumatizované.

Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZSPOD“) účinná od roku 2013 s sebou přinesla stav, kdy mimo jiné ukotvila pěstounům právo na pomoc při realizaci kontaktů od jejich doprovázejícího subjektu. Následně došlo k tomu, že do některých kontaktů začalo vstupovat velké množství aktérů. Vedle dítěte, rodiče a pěstouna je to i obecní úřad obce s rozšířenou působností jakožto OSPOD, příslušný dle trvalého pobytu dítěte (dále jen „OSPOD dítěte“), doprovázející organizace či doprovázející OSPOD pěstounů, v některých případech i organizace pomáhající rodiči. Každý z účastníků má přitom jiná očekávání a potřeby. O odlišně nastavených pracovních postupech na straně doprovázejících organizací nemluvě. Zároveň je při kontaktu dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a jinými příbuznými třeba počítat s emocemi, které realizace kontaktů provází. Účastníci z řad pěstounů, rodičů a dětí nejčastěji zmiňují, že cítí strach, vztek, obavu, těšení se či smutek. Někdy všechny pocity dohromady. Přitom každý kontakt je jiný. Má jinou frekvenci, formu i vývoj. Jinak také může kontakt

² Pro účely metodického dokumentu je užíváno pro osoby mající pověření k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče dle § 48 odst. 2 písmena d) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, všeobecně rozšířený název „doprovázející organizace“.

³ ROGALOWICZOVÁ, Romana. Dítě v rodičovském konfliktu. Nakladatelství Leges s. r. o., 2019, 288 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

probíhat i s ohledem na druh pěstounské péče, kdy určitá specifika má např. pěstounská péče vykonávaná prarodiči dětí.

V prosinci 2020 bylo vydáno Doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv⁴ (dále jen „doporučení ZVOP“), které upozorňuje na některé nedostatky doposud realizovaných kontaktů a zároveň shrnuje určitý **právní rámec, v němž by se kontakty měly realizovat.**

Předkládaná metodika MPSV i s ohledem na šířku problematiky a povahu dokumentu **nemůže přinášet návod na řešení všech situací**, které realizace kontaktů dětí v náhradní rodinné péči s jejich biologickou rodinou přináší. Není jistě možné zpochybnit právo dětí na udržení vztahů, stejně jako právo rodičů vidat se s dětmi, které jsou svěřeny do náhradní rodiny. Je však velký **prostor pro úpravu, jak toho za dodržení zákonných postupů, ale i s ohledem na potřeby a bezpečí dítěte, dosáhnout.** Cílem tohoto metodického doporučení je především nastínit **základní principy sociální práce a vyjasnit si postavení jednotlivých aktérů při realizaci kontaktů.** Celý dokument se primárně soustřeďuje na rodiče a pěstouny. Jsme si vědomi toho, že v praxi je kontakt realizován i s dalšími rodinnými příslušníky než jen s rodiči dítěte a současně se kontakt dítěte s pokrevními příbuznými vedle pěstounů⁵ dotýká i dalších osob, které mají svěřeno dítě do jiné formy NRP (např. osvojitelů či jiných fyzických osob, které mají dítě v tzv. svěřenectví). Pro tyto případy platí níže uvedená doporučení přiměřeně dle situace a platné legislativy.

Využití předkládaného metodického materiálu je třeba uvažovat zejména v situacích, kdy kontakt dítěte s rodičem či jinou osobou blízkou s sebou nese problematické či konfliktní situace, kontakt je buď nefunkční či ohrožující. Metodický materiál bude mít své místo zejména u nových případů NRP a nastavování kontaktů při podstatné změně situace. **V případech, kdy jsou aktéři schopni dohody, není třeba do této dohody o kontaktech vstupovat.** U všech kontaktů je pak nutno dbát na jejich co nejpřirozenější podobu a k takové formě ideálně směřovat.

⁴ Doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv ke kontaktům dítěte v pěstounské péči nejen s rodiči. č. j.: KVOP51806/2020.

⁵ Pěstounem je pro účely tohoto dokumentu nazývaná osoba pečující a osoba v evidenci ad § 4a písmena b) a c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Problematika kontaktů dětí v NRP s rodiči a dalšími osobami příbuznými a blízkými je velmi živá. Je třeba si uvědomit, že **vše se vyvíjí**, a i předkládaný metodický materiál bude třeba s odstupem času zrevidovat a znovu ověřit, zda nastavené principy odpovídají potřebám a situaci v praxi, včetně platné legislativy.

Základní principy (výchozí)

S ohledem na komplexnost pohledu na danou problematiku vnímáme jako důležité nejprve popsat základní principy, v jejichž rámci by měly být kontakty realizovány, a ze kterých v metodickém pokynu vycházíme. Tyto principy se mimo jiné opírají o legislativní ukotvení dané problematiky, ale zohledňují i praxi vycházející z podnětů a reakcí na doporučení ZVOP. Některé principy budou následně v metodice více rozvedeny.

1. Tři hlavní aktéři kontaktů

- Základní aktéři kontaktu jsou: 1.) dítě, 2.) biologický rodič či osoba blízká⁶, 3.) náhradní rodina, tj. pěstouni, pěstouni na přechodnou dobu, osobně pečující poručníci (lze vztahovat též na svěřenectví).
- Každý z aktérů může mít k dispozici někoho, kdo bude zastupovat jeho zájmy a potřeby.

2. Pěstounská péče jako pomoc svěřeným dětem

- Svěření dítěte do pěstounské péče je pomoc dětem, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat jejich rodiče, a jejich rodinám.
- Pěstounská péče nemusí představovat nalezení trvalého řešení v situaci dítěte.
- Svěření dítěte do pěstounské péče nebrání tomu, aby se dítě výhledově mohlo vrátit do péče rodičů. K tomu je nezbytné sledovat a vyhodnocovat aktuální situaci na straně rodičů, ale i dítěte.

⁶ Ve smyslu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jehož ustanovení § 22 odst. 1 vymezuje osobu blízkou takto: „Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.“

3. Realizace kontaktů v souladu s platnou legislativou

- Je nezbytné, aby se všichni aktéři při realizaci kontaktů opírali o platnou legislativu. Přitom se musí sledovat práva dětí, ale i jejich rodičů a osob dítěti blízkých a rovněž rámec, v němž je vykonávána pěstounská péče.
- Práva a povinnosti jednotlivých aktérů jsou vymezeny zejména v Úmluvě o právech dítěte č. 104/1991 Sb., Úmluvě o styku s dětmi č. 91/2005 Sb. m. s., v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a ZSPOD⁷ a v prováděcích předpisech⁸ (více také viz dále „kompetence jednotlivých aktérů v rámci kontaktu“).
- Zájmy dítěte zastupuje rodič, pěstoun a OSPOD dítěte, který je odpovědný za vyhodnocování situace dítěte a sestavení individuálního plánu ochrany dítěte (dále jen „IPOD“). Veškeré činnosti všech aktérů včetně pěstounů a rodičů by s IPOD měla být v souladu.

4. Bez zapojení dítěte to nejde

- Je třeba, aby byl slyšet hlas dítěte a aby dítě mělo možnost se ke kontaktům a k jejich realizaci vyjádřit.
- Je nezbytné, aby subjekt zastupující zájmy dítěte, prioritně OSPOD, bral v úvahu přání, názory a pocity dítěte a prostřednictvím nástrojů sociální práce je vyhodnocoval, přičemž je třeba zohlednit, v jaké pozici se OSPOD nachází, tedy zda názory a přání dítěte prezentuje jako kolizní opatrovník u soudu či zda je v pozici orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který vyhodnocuje potřeby a zájmy dítěte a ve věci může přednést své odborné stanovisko.

5. Zajištění potřeb a bezpečí dítěte

- Je třeba prioritně sledovat zajištění bezpečí dítěte a sledování jeho potřeb.
- Pokud je důvodná obava o bezpečí dítěte, měla by být činěna opatření na jeho ochranu a eliminaci rizik. Přitom rozsudek soudu o určení podmínek styku či o omezení či zbavení práva styku rodiče s dítětem je nejzazší

⁷ § 47a, odst. 2, písm. h) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁸ Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona, příloha č. 2 Vyhlášky č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

z variant, která může zajistit dítěti bezpečí. Vedle toho existuje další řada nástrojů jako je např. případová konference, rodinná konference, mediace, rodinná terapie atd., které mohou v nastavení bezpečí dítěte pomoci.

- Pěstoun je osobou, která nese za dítě zákonem danou odpovědnost. S ohledem na ni je pěstoun oprávněn samostatně činit taková rozhodnutí, která vedou k zachování bezpečí dítěte, avšak neomezují další osoby na jejich právech. V rámci takového jednání je vždy nezbytné dbát na přiměřenost daných rozhodnutí ovšem tak, aby bezdůvodně neomezila nikoho na jeho právech.

6. Dohoda hlavních aktérů jako priorita

- Prioritní řešení je vždy domluva mezi pěstounem a rodičem dítěte, s ohledem na dítě samotné.
- Řešení soudní cestou by mělo přicházet v úvahu, až když se pěstoun a rodič nejsou schopni domluvit a byly vyčerpány všechny jiné prostředky směřující k jejich vzájemné domluvě nebo je-li ohroženo bezpečí dítěte a jiné prostředky nevedly k nalezení řešení. Přitom však platí, že návrh k soudu na úpravu práva styku rodiče s dítětem či úpravu podmínek styku dítěte s rodičem může podat kdykoliv rodič, pěstoun i dítě, a to v případě nutnosti i formou návrhu na vydání předběžného opatření.
- Pokud s tím hlavní aktéři (dítě, rodič, pěstoun) souhlasí, je možné, aby u kontaktu byla přítomna další osoba (zástupce doprovázejícího subjektu, OSPOD dítěte, podpora rodiče). Zároveň je třeba průběžně se zapojením aktérů a jejich zástupců důvodnost přítomnosti třetích osob přehodnocovat ve smyslu směřování k přirozenému kontaktu.
- Podoba dohody o kontaktu s dítětem není dána. Dohoda by měla prioritně sledovat zajištění bezpečí dítěte v průběhu kontaktu a směřovat k naplnění cíle, který kontakt sleduje. Uzavření dohody by měl být dobrovolný akt vycházející ze svobodné vůle aktérů. Dohoda by měla respektovat všechny potřeby a zájmy aktérů, v první řadě dítěte. Zároveň je nezbytné, aby její text byl srozumitelný všem stranám.

7. Multidisciplinární spolupráce

- V případě potřeby pomoci s realizací kontaktu je možné přizvat k hledání řešení tým odborníků (sociální pracovník, psycholog, psychoterapeut dítěte), který může přiblížit možnosti řešení v dané situaci.
- Je nezbytné, aby se zaměstnanci OSPOD, doprovázejících organizací a jiných aktérů v tématu kontaktu dále vzdělávali, včetně témat citové vazby, ztrát, identity atd.

8. Individualita každého případu výkonu pěstounské péče

- Každý výkon pěstounské péče je jiný. Jsou jiní aktéři, důvody umístění dítěte do pěstounské péče i příslušní zaměstnanci OSPOD a pomáhajících organizací na straně pěstounů, dětí, i jejich rodičů.
- Pěstoun má právo požádat o pomoc s realizací kontaktu, a to prioritně doprovodnou organizaci či OSPOD. Pomoc může spočívat i v dopomoci k dohodě s rodičem. Je třeba respektovat možnou odlišnost výkonu pěstounské péče příbuznými dětmi, kdy tato forma NRP může být vztahově komplikovanější než zprostředkovaná pěstounská péče.

9. Sledování kontinuity z hlediska potřeb dítěte

- I v případě ze strany rodiče či pěstouna vyžádané pomoci v nastavování kontaktů mezi dítětem v pěstounské péči a rodičem je třeba sledovat kontinuitu případu. Je třeba, aby intenzita kontaktu mezi dítětem a rodičem či blízkými osobami zůstala po jeho umístění do NRP zachována v míře, na kterou bylo dítě doposud zvyklé a která nebude dále poškozovat jejich vzájemné citové vazby a byla eventuálně dle potřeb dítěte dále rozvíjena.

10. Využití všech forem kontaktu dítěte s rodičem

- V případě, že osobní kontakt mezi dítětem a rodičem není z nějakého důvodu na straně dítěte, rodiče, pěstouna, a to zvláště s ohledem na bezpečí dítěte možný, doprovázející organizace a OSPOD by měly být rodičům a pěstounům nápomocny při hledání a realizaci jiné vhodné formy kontaktů. Přitom je třeba vycházet z možností všech aktérů (dostupnost IT techniky apod.).

Cíle kontaktu

Jak již bylo uvedeno výše, problematika kontaktů je velmi široká. Aby pracovník OSPOD či doprovázející organizace mohl na žádost dítěte, rodičů či pěstounů pomoci při nastavování kontaktu, je třeba nejprve přihlídnout k tomu, v jakém rozsahu a smyslu je pomoc žádána. Je třeba dobře nastavit „zakázku“. Dále je třeba, aby byl zřejmý směr sociální práce OSPOD s rodinou, který je zachycen v IPOD a vychází z vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny. Zvláště pro plánování frekvence kontaktů je třeba znát cíle kontaktů, které je následně třeba zohledňovat. Zároveň je třeba sledovat, v jakém rozsahu se rodič aktuálně podílí na péči o dítě, nakolik má zájem tak činit a zda plní kroky dohodnuté v IPOD (s rodičem bude v IPOD např. dohodnuto, že nebude v době kontaktu s dítětem intoxikován). Rovněž je nezbytné vycházet z rozsahu rodičovské odpovědnosti, kterou rodič vykonává. S ohledem na cíle kontaktu je třeba poukázat na odlišnost situace kontaktu dítěte v náhradní rodinné péči se svou biologickou rodinou oproti kontaktu s rodiči (rodinou) po rozvodu či rozchodu rodičů. Tento fakt je třeba při určování dílčích cílů kontaktu zohlednit zvláště v rovině uvažované sociální práce s jednotlivými aktéry.

Kontakty mohou sledovat např. tyto dílčí cíle:

- návrat dítěte do péče rodičů,
- udržení kontaktu s rodičem,
- navázání kontaktu s rodičem,
- pracuje se nebo je v plánu pracovat na zpracování životního příběhu či posílení identity dítěte vyrůstající v NRP.

Dílčí cíle jsou přístupné a mohou se v průběhu trvání náhradní rodinné péče vyvíjet a měnit.

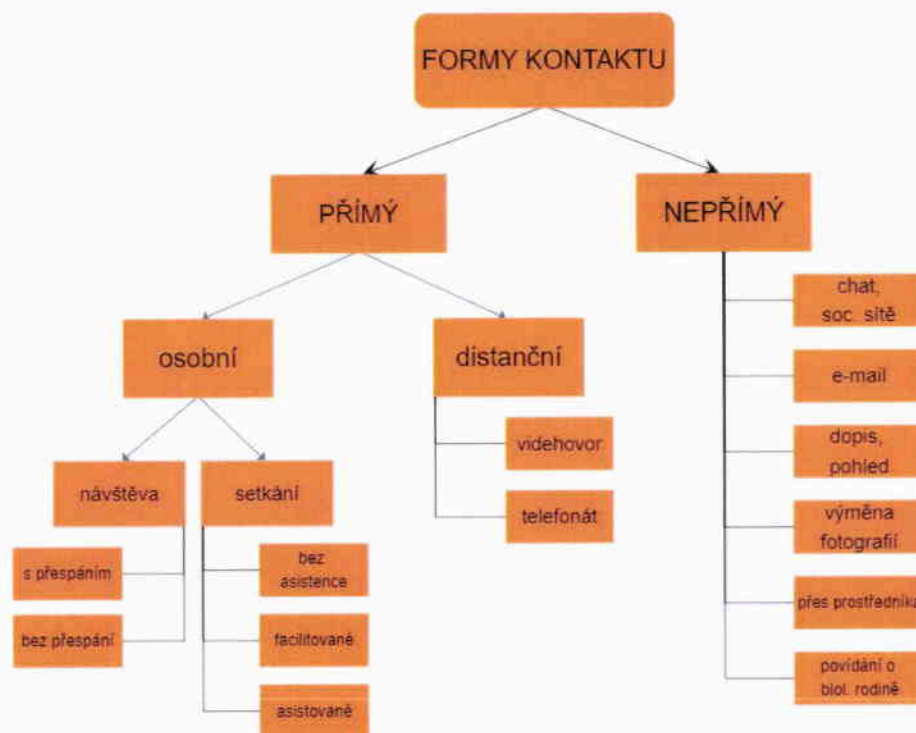
Každý probíhající kontakt, aby mohl být vyhodnocený jako úspěšný, musí sledovat zajištění bezpečí dítěte a jeho zdravý vývoj. V ideálním případě by po skončení kontaktu mělo dítě odcházet s dojmem, že lidé, které má rádo či které k němu patří (ať do jeho minulosti či současnosti), jsou v souladu.

Formy kontaktu

Kontakt může mít různé podoby. Může se jednat jak o **kontakt přímý** (např. telefonický, videohovor, osobní setkání, návštěva, návštěva s přespaním), tak o **nepřímý kontakt** (např. předávání informací o dítěti nebo rodiči, posílání fotografií, písemný kontakt přes sociální sítě).

Jednotlivé formy kontaktu podle jeho intenzity zjednodušeně ukazuje následující schéma č. 1. Zleva doprava (a shora dolů) vidíme kontakt od nejintenzivnějšího, voleného zejména v případě, že kontakt je ověřen jako bezpečný a jeho cílem je např. návrat dítěte k jeho rodičům, až ke kontaktu nepřímému, bez osobní účasti dítěte, jehož cílem může být např. podpora identity dítěte, případně doplňuje kontakt osobní.

Schéma č.1: formy kontaktu

Kontakt je také možné dělit dle časové frekvence na **jednorázový a opakovaný**, či **dle cíle**, který sleduje (viz kapitola „Cíle kontaktu“). V některých případech se jedná o tzv. sdílenou péči, kdy do péče o dítě a jeho výchovy je po určitou dobu současně zapojen jak rodič, tak pěstoun (zejména se jedná o případy, kdy pěstoun

je příbuzný dítěte či se jedná o situace přechodu dítěte z péče rodičů do pěstounské péče a naopak).

Schéma č. 2 znázorňuje formu kontaktu podle frekvence výskytu. Přitom „kontakt“ formou povídání o rodině se bude dotýkat všech náhradních rodin, které pečují dítě, jež je s ohledem na svůj věk či rozumový vývoj schopné komunikovat, zatímco návrat dítěte zpět do péče biologické rodiny se bude týkat menšího počtu pěstounských rodin.

Schéma č. 2: formy kontaktu dle frekvence výskytu

Frekvence přímého kontaktu

Podobu kontaktu určuje také jeho frekvence. To, jak často se bude kontakt dítěte s rodičem opakovat, vychází stejně jako jeho forma z cílů kontaktu. Škála může sahát od téměř každodenního kontaktu v případě dítěte v přechodné pěstounské péči těsně před předáním zpět do péče rodiče, až po jednorázový, neopakovaný kontakt, jehož cílem byla podpora identity dítěte a toto dítě nebo rodič (osoba blízká) nemá v danou chvíli zájem o další setkání.

Definice kontaktů

Není možné a ani není předmětem metodického materiálu upravit všechny formy kontaktů (viz schéma č. 1). Níže se budeme zabývat formou kontaktu, jejíž realizace v praxi přináší některá dilemata, a sice **osobním kontaktem dítěte s rodičem**. Z tohoto důvodu pro účely této metodiky budeme dále v textu kontaktem nazývat

realizaci osobního setkání dítěte umístěného v pěstounské péči s jeho rodičem či osobou blízkou.

Abychom mohli metodicky upravit pomoc třetích osob (povětšinou OSPOD dítěte či doprovázejícího subjektu) při realizaci kontaktů, je nezbytné si nejprve definovat základní názvosloví. To by nám mělo pomoci odlišit podobu jednotlivých kontaktů podle toho, zda je či není kontakt mezi rodičem a dítětem upraven soudním rozhodnutím nebo se jedná o kontakt na základě dohody mezi rodičem, pěstounem a dítětem. **Této dohody je přitom možné dosáhnout „bez“ či „s“ pomocí třetích subjektů.**

Definování kontaktu dle rozsahu účasti třetích osob:

1. Kontakt realizovaný bez přímé účasti třetích osob

Jedná se o dohodu (většinou ústní), kterou mezi sebou uzavřeli pěstoun a rodič na základě jejich vzájemné domluvy, s přihlédnutím k názoru a zájmům dítěte. Aktéři (dítě, rodič, případně pěstoun) se setkávají bez účasti třetích osob. I v těchto případech však OSPOD sleduje a chrání zájem a bezpečí dítěte.

2. Zprostředkovaný (facilitovaný) kontakt

Jedná se o **pomoc ze strany OSPOD potažmo doprovázejícího subjektu.** Požádat o ni může dítě, pěstoun i rodič, případně jim může být nabídnuta, pokud nedošlo k spontánní dohodě. Přitom je možné využít dalších služeb (mediace, psychologická pomoc, rodinná terapie apod.), metod (případová či interaktivní případová konference, rodinná konference apod.) a nástrojů sociální práce (viz. dále). Jde tedy o **pomoc při nastavování např. pravidel, průběhu kontaktu či místa jeho realizace,** při využití asistovaného **předání dítěte** mezi pěstounem a rodičem na počátku a na konci setkání, nebo v podobě **facilitace na úvod setkání,** kdy je pracovník doprovázející organizace či OSPOD přítomen na začátku, podporuje všechny aktéry v navázání komunikace a poté se z kontaktu stahuje.

3. Asistence při kontaktu se souhlasem rodiče a pěstouna

Jedná se o pomoc při realizaci kontaktu, která sleduje zajištění bezpečí dítěte, a to za osobní účasti třetích osob (např. pracovníka doprovázejícího subjektu)

při samotném kontaktu, a to na základě dohody pěstouna a rodiče. Přítom asistence by měla mít, pokud možno, dočasný charakter. **Přítomnost pěstouna u kontaktu není považována za asistovaný kontakt.**

4. Kontakt na základě rozhodnutí soudu

Kontakt probíhá na základě rozhodnutí soudu o úpravě styku mezi dítětem a jeho rodičem či osobou blízkou, které určí podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít a frekvenci. Bližší podmínky kontaktu se odvíjejí od konkrétního soudního rozhodnutí a tento kontakt může probíhat v kombinaci s body 1–3, kdy je třeba dohodou mezi rodičem a pěstounem upravit podrobnosti tohoto kontaktu, které nejsou upraveny soudním rozhodnutím. Soudní rozhodnutí může být při změně poměrů změněno či zrušeno. V souvislosti s rozhodnutím soudu je třeba upozornit, že ačkoli jde o závazné rozhodnutí, je možné se dohodou stran od tohoto rozhodnutí odchýlit (typicky je to možné v případě náhrady za kontakt, kdy bylo dítě nemocné apod.). O styku rodiče s dítětem může soud rozhodnout již v rámci rozhodnutí o svěření dítěte do pěstounské péče, ale může k tomu dojít i později, pokud se to ukáže jako žádoucí. Návrh na soudní úpravu styku může podat rodič či pěstoun, a to i ve formě předběžného opatření, pokud je třeba úpravu uskýt např. s ohledem na bezpečí dítěte.

5. Asistence při kontaktu určená soudním rozhodnutím za přítomnosti třetích osob určených k asistovanému kontaktu

Kontakt probíhá na základě rozhodnutí soudu, který určil realizaci podmínek styku rodiče s dítětem **pouze za přítomnosti třetích osob** (subjektů).

Kompetence jednotlivých aktérů

V následující kapitole se budeme zabývat rozdělením kompetencí mezi jednotlivými aktéry kontaktů.

Schéma č. 3 znázorňuje vzájemné vztahy mezi jednotlivými aktéry, přičemž hlavními aktéry jsou dítě, rodič a pěstoun.

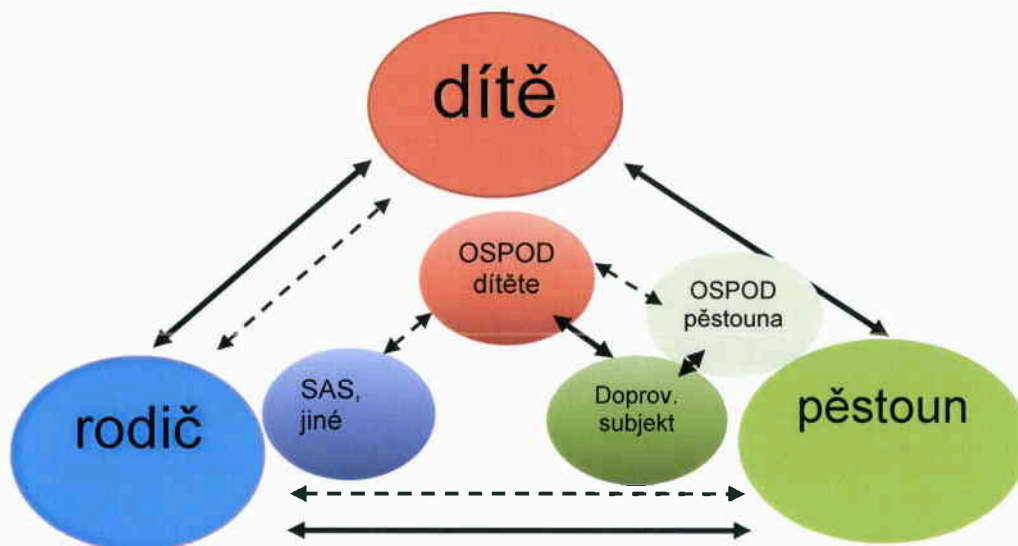
Barevné rozlišení aktérů kontaktu reflektuje vzájemnou příslušnost aktérů při realizaci styku rodiče s dítětem ve smyslu: OSPOD dítěte zastupuje primárně zájmy dítěte, doprovázející organizace primárně zájmy pěstounů, organizace

spolupracující s rodičem na jeho rodičovských kompetencích (např. SAS či jiná sociální služba) / jiný subjekt / fyzická osoba zájmy rodiče. **Všichni aktéři však přitom musí jednat s ohledem na bezpečí dítěte**, v jehož zájmu by měl být kontakt realizován.

Vzájemné vztahy mezi aktéry jsou znázorněny šipkami, kdy přerušované šipky znázorňují vztahy méně pevné (např. vztah mezi rodičem a dítětem může být pevný, ale také se může jednat o jednorázový kontakt, kdy dítě svého rodiče skoro nezná; rovněž vztahy mezi pěstouny a rodiči mohou být silné, např. v případě jejich příbuzenského vztahu či se může jednat o dvě cizí osoby). Vyznačení vztahů mezi ostatními aktéry se odvíjí od jejich povinností daných zákonem, přičemž u organizace spolupracující s rodičem na rozvíjení a posilování jeho rodičovských kompetencí se míra spolupráce s OSPOD odvíjí od vzájemné dohody této organizace s rodičem o tom, v jakém rozsahu a na čem budou spolupracovat s OSPOD.

V případě, že OSPOD příslušný dle trvalého bydliště pěstounů není shodný s OSPOD příslušným dle trvalého pobytu dítěte je na místě vzájemná dohoda těchto OSPOD o způsobu předávání informací týkajících se dítěte v pěstounské péči. Doprovázející subjekt podává jedenkrát za půl roku svou zprávu OSPOD koordinujícímu případ⁹.

Schéma č. 3: Vzájemné vztahy mezi aktéry kontaktu

Dítě

Dítě v náhradní rodinné péči je hlavním aktérem. Všichni ostatní aktéři by měli sledovat jeho bezpečí. Je třeba si uvědomit, že do náhradní rodinné péče vstupují děti s traumaty nejen ze ztráty blízkých osob či svého dosavadního prostředí, ale nad to i dalšími traumaty z předchozí doby. Dítě je tak nejkřehčí součástí systému a jeho přání a názory by měly být pečlivě sledovány. Je třeba jim přikládat patřičnou váhu a zohledňovat je v plánování sociální práce.

Dítě má kromě jiných práv právo na ochranu, právo na vyjádření svého názoru a právo participace na řešení jeho situace, má právo na kontakt s rodičem, popřípadě osobou blízkou a rovněž je třeba mít na paměti, že má právo na to žít v rodině. Dítě má rovněž právo nevyužít svého práva (např. nechce být v kontaktu s rodičem).

OSPOD dítěte (§ 9, 9a, 11 – 14 ZSPOD)

- primárně hájí zájmy dítěte;
- poskytuje pomoc a poradenství (dítěti, rodiči, náhradnímu rodiči)
- je koordinátor případu;
- pravidelně vyhodnocuje situaci dítěte a následně sestavuje ve spolupráci s dítětem, rodiči, pěstouny a jinými subjekty (např. doprovázejícími subjekty, poskytovateli soc. služeb atd.) IPOD;
- informuje rodiče o realizaci plánu pěstounské péče;
- v případě potřeby (zprostředkované náhradní rodinné péče) seznamuje rodiče a budoucího pěstouna před svěřením dítěte do pěstounské péče;
- sleduje vývoj dítěte v náhradní rodinné péči, včetně návštěv rodiny, kde dítě žije (popřípadě i jiné prostředí, kde se dítě zdržuje), a to nejméně jednou za 3 měsíce v období prvních 6 měsíců péče nahrazující péči rodičů a poté v souladu se zájmy dítěte podle potřeby, nejméně však jednou za 6 měsíců;
- předává informace ostatním aktérům, včetně IPOD a v případě potřeby i vyhodnocení potřeb dítěte a situaci jeho rodiny¹⁰;

⁹ §47b, odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Jedná se zejména o případy dětí nacházejících se u pěstounů na přechodnou dobu či před rozhodnutím soudu o svěření dítěte do pěstounské péče.

¹⁰ „Obecní úřad obce s rozšířenou působností na vyžádání poskytuje pověřené osobě údaje potřebné pro poskytování sociálně-právní ochrany těmito osobami a poskytovateli sociálních služeb údaje potřebné pro poskytnutí sociální služby“ ad § 51, odst. 4 písmen. d) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

- svolává případovou konferenci, resp. má povinnost ji uspořádat, jestliže je třeba řešit situaci konkrétního ohroženého dítěte a jeho rodiny, a to ve spolupráci s dalšími subjekty, které jsou v situaci dítěte zainteresovány. V souvislosti se svoláváním případové konference je třeba zdůraznit povinnost OSPOD svolat případovou konferenci v případech, kdy má OSPOD záměr využít některého ze svých návrhových oprávnění a rovněž v průběhu řízení soudu o svěření dítěte do náhradní péče (§ 10 odst. 3 písm. e) a § 14 odst. 2 písm. b), c) ZSPOD);
- v případě potřeby navrhuje a na základě ZSPOD ukládá rodiči či pěstounovi povinnost využít odbornou pomoc (např. mediace, terapie atd.);
- za podmínek daných hmotněprávními předpisy (OZ) podává návrhy na zahájení řízení ve vyjmenovaných případech – viz § 14 odst. 1 ZSPOD (např. návrh na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti¹¹, návrh na rozhodnutí, zda je třeba souhlasu rodiče k osvojení dítěte, návrh na svěření dítěte do PPPD a jeho zrušení atd.).

Rodič

- zůstává zákonným zástupcem dítěte, pokud soud nestanovil jinak (výjimkou je poručenství);
- má vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi (soud může z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodnout jinak) – viz § 960 odst. 1 OZ;
- má právo osobně a pravidelně se stýkat s dítětem a právo na informace o dítěti, ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak (§ 960 odst. 2 OZ);
- rozhoduje o záležitostech dítěte ve věcech, které nejsou běžné;
- je povinen spolupracovat s OSPOD;

¹¹ § 870 a násl. OZ. V rámci řízení o omezení rodičovské odpovědnosti soud vždy musí posoudit, zda je vzhledem k zájmu dítěte (viz komentář k § 866) nezbytné omezit právo rodiče stýkat se osobně s dítětem. Soud může rozhodnout o tom, že se styk omezuje, nebo dokonce i zakazuje. Rozhodující budou zájmy dítěte, dále skutečnost, zda existuje rodinná vazba mezi rodičem a dítětem a zda je v zájmu dítěte, aby byla rozvíjena. Rozhodující roli budou hrát důvody, pro které bude rodič v rodičovské odpovědnosti nebo v jejím výkonu omezen a v jakém rozsahu bude omezen. Je-li to v zájmu dítěte, lze rozhodnout i o faktickém omezení volného osobního styku rodiče s dítětem, které sice nespočívá v rozhodnutí o omezení styku, ale vyplývá z rozhodnutí o určitém omezení. Může spočívat např. v nařízení tzv. *asistovaného styku rodiče s dítětem*. Rozhodl-li soud o **zbavení rodičovské odpovědnosti**, výslovně zákon stanoví, že tomuto rodiči ze zákona *nenáleží právo osobního styku*, pokud soud výslovně toto právo rodiči nezachová.

- může podávat návrhy soudu na úpravu jeho styku s dítětem a návrh na svěření dítěte zpět do své péče;

Organizace spolupracující s rodičem na posílení jeho rodičovských kompetencí (např. SAS či jiný subjekt) / jiný subjekt / fyzická osoba

- pomáhá rodiči porozumět situaci a potřebám jeho dítěte;
- se souhlasem rodiče zastupuje jeho zájmy při realizaci kontaktu;
- se souhlasem rodiče pomáhá rodiči s přípravou kontaktu s dítětem;
- spolupracuje s OSPOD;

Pěstoun

- zajišťuje péči o dítě (je oprávněn a povinen o dítě osobně pečovat);
- nese odpovědnost za svěřené dítě, a to včetně zajištění jeho bezpečí;
- rozhoduje o běžných záležitostech dítěte v rozsahu stanoveném zákonem;
- může rozhodovat o záležitostech dítěte, ve kterých by jinak rozhodoval rodič dítěte, pokud mu tak stanovil soud;
- je povinen připravit dítě na kontakt; k tomu může využít odborných služeb zajištěných doprovázejícím subjektem, ev. OSPOD;
- má povinnost v souladu s IPOD udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak¹² ;
- je povinen informovat rodiče o průběhu výkonu pěstounské péče;
- je povinen spolupracovat s ostatním aktéry – doprovázející subjekt a OSPOD;
- má právo na ochranu své osobnosti (§ 81 a násl. OZ);
- má práva, která plynou z § 47a ZSPOD, pro účely kontaktu pak zejména má právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců, právo na zvyšování si svých znalostí a dovedností, právo na pomoc při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a to při zajištění místa pro uskutečňování styku a asistence při tomto styku realizované,

¹² § 967 OZ a §47a, odst. 2, písm. h) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

- v případě potřeby může podávat návrh soudu na úpravu styku dítěte s rodičem či omezení nebo zbavení jeho práva styku s dítětem;

Doprovázející subjekt

- na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče primárně pomáhá pěstounovi při výkonu pěstounské péče, a tedy při naplňování potřeb dítěte;
- pomáhá pěstounovi při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku, včetně pomoci při prohlubování sounáležitosti dítěte s osobami blízkými¹³;
- sleduje průběh pěstounské péče a rovněž naplňování práv a povinností daných v dohodě o výkonu pěstounské péče;
- spolupracuje s OSPOD;
- v půlročních intervalech předává OSPOD pěstouna zprávy o výkonu pěstounské péče;
- na základě dohody o výkonu pěstounské péče zprostředkovává pěstounovi, potažmo i dítěti v pěstounské péči psychologickou, psychoterapeutickou nebo i jinou odbornou pomoc;
- má ve standardech upraveno, jak podporuje navazování a rozvíjení kontaktů a sociálních vztahů s osobami dítěti příbuznými nebo blízkými, je-li to v jejich zájmu, a má písemně stanovena pravidla jak a kde kontakt dítěte s těmito osobami probíhá a jak na kontakt připravuje dítě, pěstouny, rodiče, osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo osoby s dítětem příbuzné nebo blízké¹⁴;
- může podávat podněty OSPOD na svolání případové konference, případně případovou konferenci sám svolat;

OSPOD pěstouna

- podporuje pěstouny;
- dává souhlas s uzavřením dohody o výkonu pěstounské péče jiným subjektem;

¹³ § 47a, odst. 2 písm. e) Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁴ Standart 5b Přílohy č. 2 Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona, Vyhlášky č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí

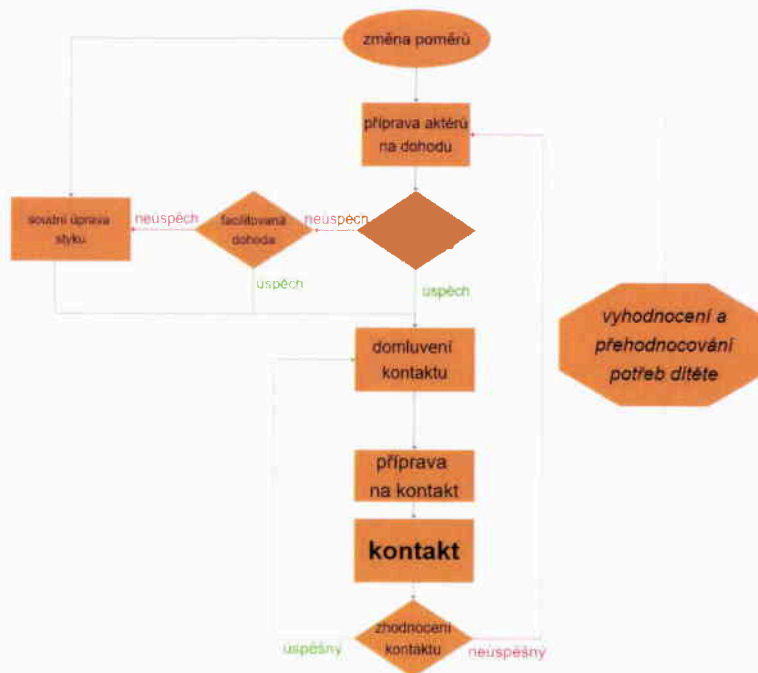
→ v případě odlišné příslušnosti od OSPOD dítěte, na základě vzájemné domluvy předává OSPOD dítěte informace vyplývající ze zprávy o výkonu pěstounské péče;

Fáze realizace přímého kontaktu

Následující část textu je zaměřena na realizaci přímého kontaktu, především osobního setkání či návštěvy, a to nejen s rodiči, ale také s dalšími osobami dítěti blízkými. Přiměřeně lze aplikovat také na kontakt distanční jako videohovory a telefonáty. Ostatní (nepřímé) formy kontaktu obvykle probíhají bez větších komplikací, často jako doplňující formy ke kontaktu přímému.

Aby kontakt mohl proběhnout úspěšně, je vhodné při jeho realizaci respektovat jeho jednotlivé fáze. Zde je velký **prostor především pro OSPOD a doprovázející subjekty**, jež mají v jednotlivých fázích při zprostředkovaném kontaktu své nezastupitelné místo. Mohou rodičům a pěstounům pomoci zajistit setkání dítěte se svým rodičem, případně jinou blízkou osobou, či udělat vše pro to, aby kontakt proběhl co nejlépe a vedl k naplnění cíle, jež sleduje. Jednotlivé fáze realizace kontaktu zobrazuje schéma č. 4 a v následujícím textu si je více přiblížíme.

Schéma č. 4: Fáze realizace kontaktu

1. Vyhodnocení potřeb dítěte, IPOD

V souladu se ZSPOD OSPOD příslušný dle trvalého pobytu dítěte eviduje děti, kterým je třeba zajistit sociálně-právní ochranu¹⁵ a zároveň pravidelně vyhodnocuje situaci jak dítěte, tak jeho rodiny. Za tímto účelem zpracovává strukturované vyhodnocení, na které navazuje individuální plán ochrany dítěte (IPOD), jež slouží jako nástroj pro pravidelné plánování sociální práce s dítětem a jeho rodinou, potažmo s pěstounskou rodinou.

Úkolem OSPOD je vyhodnocení a následně IPOD v pravidelné frekvenci a v případě významných změn v životě dítěte přehodnocovat. Toto přehodnocení se týká i významných změn v podobě či frekvenci kontaktu s biologickými rodiči (a jinými blízkými osobami). Proto ve schématu č. 4 vyhodnocení/přehodnocování potřeb dítěte rámuje celý proces realizace kontaktu.

Doprovázející subjekt při plánování práce s pěstounskou rodinou musí ve své sociální práci z IPOD vycházet a jeho činnost s ním musí být v souladu, a to i při pomoci pěstounům při plnění jejich povinností, kam spadá také povinnost „udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči a osobami dítěti blízkými“ a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči (pakliže není soudem omezen).

Zároveň má doprovázející subjekt zákonnou povinnost ve frekvenci 1x za 6 měsíců zasílat OSPOD dle trvalého pobytu pěstouna pravidelné zprávy o výkonu pěstounské péče¹⁶, jejichž součástí je také aktuální informace o probíhajícím kontaktu s rodiči dítěte a jeho dalšími blízkými osobami.

Kontakt s rodiči a osobami blízkými jako součást vyhodnocení situace dítěte

I když se dítě nachází v pěstounské péči, je třeba ve vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny průběžně sledovat nejen potřeby dítěte v pěstounské rodině, ale i situaci jeho biologické rodiny, která neodmyslitelně patří k jeho životu. Ve všech oblastech vyhodnocení, zejména však v oblasti „rodinné a sociální vztahy“, „emoční vývoj“ či „ochrana a bezpečí“ a „základní péče“ je zároveň třeba monitorovat i kontakt dítěte s jeho rodinou. Je třeba sledovat, co pozitivního

¹⁵ § 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁶ § 47b, odst. 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

realizovaný kontakt dítěti, rodiči a pěstounovi přináší, zároveň však monitorovat i míru rizik, která tento kontakt může nést s sebou. Při tom je možné se opírat o různé dostupné pomocné nástroje (např. OZON¹⁷, Formulář pro vyhodnocování rizik v kontaktu¹⁸ a další), zprávy doprovázejícího subjektu či přímé zjištění sociálního pracovníka (např. v případě asistovaného kontaktu) o průběhu doprovázení, případně psychologické zprávy, které upřesní obraz o prožívání dítěte a mohou poskytnout cenný vhled do dynamiky jeho vztahu s rodiči a dalšími blízkými osobami. Tyto podklady slouží jako zdroje informací k popisu jednotlivých oblastí a následné analýze OSPOD.

Vedle rodičů jsou pro dítě a jeho sounáležitost s rodinou důležití také sourozenci. Dítě však o nich mnohdy nemá žádné informace, případně ani netuší, zda nějaké sourozence má. Z toho důvodu je potřebná aktivita pracovníků OSPOD, kteří informace o případných sourozencích zprostředkují¹⁹.

Cíle kontaktu

Součástí vyhodnocování situace dítěte OSPOD by mělo být i vyhodnocení **cílů kontaktu** dítěte s jeho rodičem či jinou blízkou osobou. Tedy zda cílem kontaktu je např. upevnění vztahu s rodiči a rozvoj rodičovských kompetencí při plánu návratu dítěte do jeho biologické rodiny (např. u pěstounské péče na přechodnou dobu), či se jedná o znovunavázání vztahu s rodičem, jenž se s dítětem vidí s delším časovým odstupem, či jde o kontakt, který primárně sleduje podporu identity dítěte. Potřeby dítěte a míra jejich naplnění mohou být proměnlivé v čase, proto musí na tyto změny operativně reagovat také vyhodnocení, resp. přehodnocení situace dítěte spolu s cíli kontaktu a opatřeními, vedoucími k jejich naplnění. **Realizace kontaktu, tedy jeho forma a frekvence, by měla odpovídat cílům kontaktu, její podoba se tak zpravidla v průběhu času mění.**

Participace dítěte

Zásadní a nedílnou součástí vyhodnocení a následně IPOD je zjištění názoru a přání dítěte, tedy s kým by rádo bylo v kontaktu a jak by si kontakt přálo realizovat.

¹⁷ Vyhodnocování ochranných a rizikových faktorů v sociálně-právní ochraně dětí, Lumos, 2019. Dostupné z: <https://www.wearelumos.org/publikace/>

¹⁸ <https://kontaktdetivnrp.cz/> Využití tohoto konkrétního nástroje je nutno z pohledu MPSV doplnit o komplexnější vyhodnocení kontaktu, tedy nejen z pohledu rizik.

¹⁹ Kontakty se sourozenci bývají dětmi hodnoceny jako přínosné, častokrát jako méně ambivalentní než kontakty s rodiči. Dobře vybudované vztahy se sourozenci pak mohou trvat po celý život.

Úmluva o právech dítěte stanoví, že k názorům dítěte musí být „přihlédnuto způsobem odpovídajícím jeho věku a vyspělosti“. Zpravidla jde v první řadě o rodiče dítěte, ale dítě může chtít mít kontakt i s jinou osobou příbuznou či blízkou (např. se sourozenci). Přáním dítěte může ale být také přímý osobní kontakt s některou osobou příbuznou či blízkou neudržovat, ať už proto, že podle zákona²⁰ k této osobě nemá „citový vztah, který není jen přechodný“ a není „zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu“, nebo proto, že má s touto osobou ze společného života či z dosavadního kontaktu špatnou zkušenost. Zde se však zájem dítěte střetává s právem rodiče, neboť z právních předpisů vyplývá, že kontakt rodičů s dítětem by měl být zásadně omezen co nejméně a případné zásahy do něj náleží pouze soudu. Ohledně soudní úpravy styku dítěte s rodiči či jinými osobami viz dále.

Jestliže je třeba znovu vytvářet vztah mezi dítětem a rodičem, pak rozsah styku bude alespoň zpočátku přiměřeně užší; může být využito tzv. plánu navykacího režimu^{21 22}.

Pakliže dítě projevuje aktivní a vážný nesouhlas s přímým kontaktem, je třeba jej v dané chvíli respektovat, s aktéry, s dítětem a dotyčnou osobou pracovat pomocí nástrojů sociální práce, případně za využití další odborné pomoci (psychologické, psychoterapeutické apod.). V některých případech dítě aktivní nesouhlas s kontaktem nevyjadřuje, avšak výrazné projevy v chování či emočním ladění po realizovaném kontaktu nebo před ním mohou signalizovat silný vnitřní konflikt, který je třeba sledovat a ošetřit, aby nedošlo k další traumatizaci dítěte. **Zjišťování názoru dítěte na kontakt s jemu blízkými osobami je třeba provádět vhodnými nástroji a přiměřeně jeho věku průběžně po celou dobu trvání náhradní péče.** Velmi důležitá je participace dítěte na uzavírání dohody, a to s ohledem na jeho věk a vyspělost, buď osobně nebo v zastoupení OSPOD dítěte za předpokladu

²⁰ Dle § 927, Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, „Právo stýkat se s dítětem mají osoby příbuzné s dítětem, ať blíže či vzdáleně, jakož i osoby dítěti společensky blízké, pokud k nim dítě má citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s těmito osobami pro dítě znamenal újmu. Dítě má také právo se stýkat s těmito osobami, pokud tyto osoby se stykem souhlasí.“

²¹ § 503 Zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

²² WESTPHALOVÁ, Lenka. § 891 [Úprava styku rodiče s dítětem, jeho omezení či zákaz]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 866.

pečlivého zjištění a následného zastupování zájmu dítěte při jednání o dohodě s ostatními subjekty.

Při formulování návrhu k soudu na úpravu kontaktu je třeba postupovat velmi citlivě, aby kontakt dítěte s rodičem byl pro dítě bezpečný a vzájemná vazba se postupně vytvářela či obnovovala. U výrazně narušené vazby je třeba uvážit, co je v zájmu dítěte z hlediska priorit a jeho bezpečí. Ke vzájemnému kontaktu by mělo dojít v době, kdy na něj jsou obě strany dostatečně připraveny²³.

TIP

→ Pokud dítě uvede více osob, se kterými by rádo bylo v osobním kontaktu, je vhodné pomoci mu stanovit si priority, koho chce vidět nejdříve a koho až potom, případně jakou jinou vhodnou formu kontaktu jde využít, aby nedošlo k zahlcení dítěte příliš četnými kontakty naráz. V případě dítěte, které svůj názor vyjádřit nemůže nebo nechce, koordinace se ujímá pěstoun, doprovázející subjekt, případně OSPOD.

2. Příprava aktérů na dohodu o kontaktu

Pakliže nedojde ke spontánní dohodě mezi rodičem a pěstounem (potažmo dítětem), pak by měl OSPOD, případně doprovázející subjekt, rodiče i pěstouny aktivně vést k jejich vzájemné dohodě, nikoliv však jimi manipulovat ve smyslu uzavření dohody, která jim nevyhovuje. Pro jednotlivé aktéry však může být celá situace nová a znejišťující. Pěstouni a biologičtí rodiče se například dosud vzájemně neznají, anebo naopak mezi sebou mají vztah, který je komplikovaný. Pěstouni také mohou mít obavy o bezpečí dítěte, např. proto, že neznají aktuální situaci a stav rodičů. Zejména v případě prvního kontaktu rodiče s dítětem v době před či bezprostředně po změně výchovného prostředí dítěte, tzn. po jeho svěření do péče (budoucích) pěstounů, je třeba v rámci vyhodnocování potřeb zjistit zájem dítěte o kontakt s rodiči a dalšími blízkými osobami (a naopak). A stejně jako jeho rodičům a pěstounům, i dítěti vysvětlit možnosti a podoby

²³ (WESTPHALOVÁ, Lenka. § 960 [Povinnosti a práva rodičů k dítěti v pěstounské péči]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1139.)

kontaktnímu a nabídnout facilitování této dohody. **Včasnost zde hraje důležitou roli, neboť pomáhá předcházet narůstání nejistoty a napětí, upravuje adekvátnost očekávání jednotlivých aktérů a může tak napomoci snazší cestě k následné vzájemné dohodě.**

Přípravná fáze se jeví jako jedna z nejdůležitějších fází kontaktů. Její podstatou je mimo jiné vyjasnění rolí, práv a povinností jednotlivých aktérů (viz předchozí kapitoly). V rámci přípravné fáze je třeba vysvětlit hlavním aktérům možné podoby (forma a frekvence) kontaktu, stejně jako míru účasti třetích osob na kontaktu.

Forma a frekvence kontaktu

Při hledání vhodné podoby kontaktu je vždy nutné vycházet z individuální situace daného dítěte a jeho rodičů a rodiny, která o něj pečuje. Snaha aplikovat generalizovaně zjednodušený model kontaktů s rodiči v porozvodových situacích, není vhodná (ostatně i v případech rozvodů je třeba situaci posuzovat individuálně). Je třeba mít na paměti, že děti umisťované do náhradní rodinné péče mohou trpět raným nebo komplexním vývojovým traumatem. **Mezi faktory, které ovlivňují frekvenci osobního kontaktu patří vedle cíle kontaktu především potřeby a zájem dítěte a dále také možnosti rodiče a pěstouna.**

I v případě, kdy dohoda směřuje k přímému osobnímu kontaktu, je vhodné domluvit se rámcově i na dalších formách kontaktu, které chtějí aktéři využívat, jako je výměna fotografií, telefonáty, zasílání dopisů, využití elektronické komunikace apod. **Zejména je třeba upravit formy a frekvenci kontaktů v případě plánu na znovunavázání kontaktu mezi dítětem a rodičem (či jinou blízkou osobou). Podrobnost úpravy by však měla vycházet především z jednání hlavních aktérů, nikoliv zásahem OSPOD či jiného subjektu. To by totiž mohlo vést k rozkolísání rovnováhy mezi jednotlivými aktéry.**

Přítomnost pěstouna u kontaktu

V dohodě je vhodné rámcově domluvit také to, zda bude či nebude pěstoun u kontaktu po celou dobu setkání přímo přítomen. Rozhodnutí v tomto směru by mělo vycházet nejen z přání dítěte s přihlédnutím k přání rodičů, ale především

z odpovědnosti pěstouna za zajištění bezpečí pro dítě. Pokud dítě projeví přání²⁴, aby byl pěstoun kontaktu přítomen, mělo by se mu vyhovět vždy, a to i v případě, že se tak rozhodne bezprostředně před samotným kontaktem nebo i v jeho průběhu. Pěstoun zpravidla bývá přítomen kontaktu v době počátku pěstounské péče, kdy se dítě na pěstouna teprve navazuje, neboť to dítěti pomáhá lépe rozumět situaci, že pěstoun je nyní jeho hlavní pečující osobou. Pokud tomu situace (tj. zajištění bezpečí dítěte) nasvědčuje, může se postupně od počáteční přítomnosti pěstouna u kontaktu ustoupit, ať už zcela, nebo tak, že pěstoun se během setkání vzdálí, avšak je stále pro případ potřeby v dosahu. Postupné ustupování pěstouna z kontaktu je zejména důležité, je-li cílem kontaktu připravit dítě na návrat k rodiči. U starších dětí pak může přítomnost pěstouna při kontaktu vést ke konfliktu dvojí loajality vůči pěstounovi a rodiči. **Vždy hledáme vhodné řešení pro zajištění bezpečí dítěte a zároveň co největší míry soukromí pro společný čas dítěte s rodičem (osobou blízkou).**

Facilitovaný kontakt

Je vhodné nabídnout možnost **facilitování (zprostředkování) kontaktu**, které může zajistit sociální pracovník OSPOD či doprovázejícího subjektu pěstouna, případně jiného přizvaného subjektu. Je namístě např. v situaci, kdy je vztah mezi pěstouny a biologickými rodiči dítěte napjatý a jejich konflikty mají neblahý dopad na psychiku dítěte, v komunikaci mezi rodiči a pěstouny je závažná bariéra nebo když se hlavní aktéři kontaktu dosud vzájemně neznají.

Asistovaný kontakt

Kterýkoli z hlavních aktérů (dítě, rodič, pěstoun) může navrhnout také **asistovaný kontakt**, tedy setkání rodiče a dítěte za přítomnosti odborného pracovníka, který usnadňuje, monitoruje a v případě potřeby koriguje jeho průběh. Může to být z důvodu, že pěstoun brání kontaktu rodiče s dítětem, rodič jedná během kontaktu způsobem, který ohrožuje fyzické či psychické bezpečí dítěte, případně se jedná o první kontakt. K asistovanému kontaktu se přistupuje často v případě, že rodič je v akutní fázi závislosti na alkoholu či návykových látkách, nebo jeho psychické

²⁴ Nejde jen o verbální sdělení názoru, ale také o jiné způsoby vyjádření dítěte z důvodu jeho nízkého věku či handicapu.

potiže mohou být důvodem potenciálního závažného ohrožení dítěte. Také předchozí ohrožující chování rodiče s rizikem opakování je indikací k asistovanému kontaktu. V některých případech je vhodné před setkáním ověřit aktuální stav, v němž se rodič právě nachází, avšak následně již může kontakt proběhnout bez asistence – v takovém případě je ke zvážení spíše kontakt facilitovaný, kdy se s rodičem setká facilitující pracovník před zahájením kontaktu, aby ověřil, že je rodič schopen se s dítětem setkat.

Asistovaný kontakt může být poskytnut, pakliže dojde k dohodě aktérů o jeho vhodnosti, smí být aktérům ze strany pomáhajících subjektů nabídnut, avšak nesmí být autoritativně nařízen žádnou ze stran, a to ani OSPOD či doprovázejícím subjektem. Nařídít asistovaný kontakt náleží pouze soudu.

Cílem této fáze je, aby všichni aktéři měli všechny potřebné informace k vyjednávání o rámcové podobě kontaktu.

3. Rámcová dohoda o kontaktu

V případě, že dítě nebo rodič projeví zájem o kontakt, by se v první řadě měli domluvit rodiče s pěstouny a dítětem na takové podobě a frekvenci kontaktů, která bude vycházet z potřeb dítěte a možností rodiče (blízké osoby) a pěstouna. Tato domluva může vzniknout spontánně (např. u péče příbuzných a blízkých, kteří mají mezi sebou dobré vztahy), v jiných případech je potřeba pomoci ze strany doprovázející organizace či OSPOD. I v případě spontánní dohody aktérů kontaktu má OSPOD roli v posouzení vhodnosti takto nastaveného kontaktu pro dítě a ve vyhodnocení potenciálních rizik. Je však třeba dbát, aby svým jednáním nezpůsobil nepřiměřený zásah do rodinného života, zvláště pak není – li mezi jednotlivými aktéry zásadní spor.

Někdy postačí nabídnout oběma stranám prostor pro setkání a poradenství ohledně náležitostí kontaktu či využít metod sociální práce jako jsou rodinná a případová konference, mediace apod. V některých případech nedojde k dohodě mezi rodiči a pěstouny ani s využitím metod sociální práce a nezbude než se obrátit na soud. Návrh je oprávněn podat rodič, pěstoun nebo samo dítě.²⁵

²⁵ § 929 OZ: Dojde-li k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem v podstatné záležitosti týkající se dítěte, může dítě, rodič nebo pěstoun navrhnout soudu změnu práv a povinností, zrušení pěstounské péče, nebo jiné rozhodnutí.

Pěstoun má dle zákona právo na pomoc při plnění povinností včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku. Toto právo pochopitelně může využít i při hledání dohody ohledně kontaktů dítěte s jeho rodičem. Doprovázející subjekt má povinnost poskytnout pěstounovi pomoc a podporu.

Je dobré mít při uzavírání dohody o kontaktu na paměti, že **podoba kontaktu se může vyvíjet v čase – v závislosti na vyvíjejících se potřebách dítěte, případně na vývoji situace na straně rodiče**. Z toho důvodu se doporučuje stanovit období, po které bude kontakt probíhat v dohodnuté podobě, a po jehož skončení mohou aktéři dohodu aktualizovat (pakliže tato potřeba nenastane dříve, zejména z důvodů ochrany zájmů a bezpečí dítěte).

Jako účelné se jeví již v této fázi zvážit postupy, které by přicházely v úvahu v případě, že by některá ze stran neplnila závazky plynoucí z dohody (od vyvolání nového jednání až po krajní případ podání návrhu na soudní úpravu kontaktů).

Dohoda nemusí být uzavřena písemně, ale písemná forma pomáhá předejít případným nedorozuměním. Pokud je to možné, je vhodné dohodu uzavřít prostřednictvím mediace.

Participace dítěte

Ve všech případech sjednávání dohody o podobě kontaktu dítěte s jeho rodiči je třeba zachovávat princip participace samotného dítěte, jak jej formuluje čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Je třeba chápat **dítě nejen jako aktéra celé situace, který má slabší pozici, a proto je třeba jej chránit, ale jakmile je schopno utvářet si a projevovat vlastní názor, také jako plnohodnotného partnera** pro jednání, se kterým je třeba při přijímání rozhodnutí počítat. Je třeba, aby zapojení aktéři respektovali zájem dítěte, jeho přání a názory, aby zajistili, že participační práva dítěte budou v jednání uplatněna (včetně jeho práva na neuplatnění svých práv, tedy v případě, že dítě nechce využít svého práva na kontakt s rodiči). Dítě zapojujeme s ohledem na jeho věk a stupeň rozumového

vývoje, zároveň však na něm nenecháváme plnou míru zodpovědnosti za rozhodování o celé situaci²⁶.

Zodpovědnost rodiče a pěstouna za podobu dohody

Platí princip primární zodpovědnosti rodiče a pěstouna za dohodu ve smyslu podoby kontaktů. Nepředpokládá se, že vždy dojde ke spontánní dohodě mezi rodiči a pěstouny, naopak častěji bude třeba aktivní podpory OSPOD či doprovázejícího subjektu. **Avšak role OSPOD, doprovázejícího subjektu či organizace podporující rodiče by měla zůstat v úrovni facilitace jejich dohody, nikoli autoritativního určení formy či frekvence kontaktu.** Důvodem je předpoklad vyšší motivace a ochoty všech aktérů takto společně uzavřenou dohodu dodržovat, oproti „dohodě“ vsunuté zvenčí autoritou úřadu či organizace.

Facilitace dohody o kontaktu

Pakliže dítě a rodiče stojí o vzájemný kontakt, ale k dohodě aktérů je komplikované nebo nemožné dojít, může dohodě aktivně **napomoci OSPOD pomocí nástrojů sociální práce. Takovými jsou například rodinná konference, případová konference, mediace.** V ideálním případě z důvodu nestrannosti je mediátorem nezávislý subjekt, nebo alespoň pracovník, který není v případě nijak angažován.

Případová konference

Jednání je možné svolat v rámci případové konference za účasti všech hlavních aktérů (či budoucích aktérů v případě konání případové konference před změnou výchovného prostředí) – tedy dítěte, rodičů a pěstounů. Podnět ke svolání případové konference může dát kterýkoli z hlavních aktérů, případně OSPOD, doprovázející subjekt či organizace pomáhající rodiči. Svolavatelem nebo realizátorem může být OSPOD, nebo jiný subjekt s pověřením k sociálně právní ochraně dětí, tedy například doprovázející organizace pěstouna.

Obsahem tohoto jednání může být po vzájemném představení aktérů (tzn. dítěte, pěstounů, rodičů/blízké osoby dítěte, pracovníka doprovázející organizace pěstouna, pracovníka organizace pomáhající rodiči atd.), **vyjasnění rolí, práv a povinností**

²⁶ K tématu participace dítěte je možno inspirovat se dobrou praxí např. Mediační centrum Olomouc ([Mediační centrum Olomouc, P-centrum. Rodinná mediace \(mcol.cz\)](http://Mediační centrum Olomouc, P-centrum. Rodinná mediace (mcol.cz)))

jednotlivých aktérů, vysvětlení pravidel o možnosti zprostředkování kontaktu prostřednictvím třetích osob, případně asistence při kontaktu po dohodě rodiče a pěstouna a další, případně sama **dohoda mezi rodičem a pěstounem o podobě budoucího kontaktu**. V případě potřeby je možné jednání vedoucí k dohodě rozdělit do dílčích kroků, a to mimo případovou konferenci, aby tak pro rodiče a pěstouny byl dostatek času mezi jednáními. Mohou vzniknout dílčí dohody.

Soudní rozhodnutí o kontaktu (úprava styku s dítětem v pěstounské péči)²⁷

Pěstounská péče by v zásadě měla být s účastí rodičů (§ 960 odst. 2 OZ a § 967 OZ), kdy rodiče mají právo se osobně a pravidelně s dítětem stýkat a mají i právo na informace o dítěti, **ledaže soud stanoví jinak**. Podoba kontaktu může být určena soudním rozhodnutím, a to buď přímo v rozsudku o svěřeni dítěte do péče pěstounů, nebo na návrh některého z hlavních aktérů (rodiče, pěstouna, příp. samotného dítěte), případně na základě podnětu ze strany doprovázejícího subjektu či jiné osoby nebo zcela výjimečně OSPOD, pokud se v průběhu výkonu pěstounské péče nepovede ani za pomoci OSPOD a doprovázejícího subjektu a sociální práce s rodiči, pěstouny a dítětem, nalézt vhodné řešení a nastavit kontakty smírnou cestou. Vyhodnotí-li OSPOD, že z hlediska ochrany dítěte je důvodné kontakt rodičů s dítětem upravit již v rámci soudního řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, měl by informovat soud ve zprávě, kterou v rámci řízení podává, případně úpravu styku navrhnout jako kolizní opatrovník.

Součástí návrhu na svěřeni dítěte do pěstounské péče ze strany osoby, která má zájem stát se pěstounem, může být (je-li to potřebné) návrh k úpravě styku dítěte s rodiči. O této možnosti by měl OSPOD navrhovatele poučit, případně mu pomoci se sepsáním tohoto návrhu, a to i kdykoli v průběhu výkonu pěstounské péče, bude-li soudní úprava potřeba. Nutno poznamenat, že sám OSPOD návrh na úpravu styku podat nemůže (nemá k tomuto aktivní legitimaci), stejně tak návrh nemůže podat doprovázející organizace pěstouna. Úkolem těchto subjektů je však pomoci se sepsáním návrhu na úpravu styku, pokud o to pěstoun požádá (nepovede-li se smírné řešení), OSPOD ze zákona pomáhá též rodičům dítěte (viz § 9, 9a ZSPOD). V případě potřeby rychlé úpravy kontaktů dítěte s rodiči

či jinými osobami před samotným meritorním rozhodnutím je možné podat návrh na vydání předběžného opatření dle § 74 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (OSŘ). Podle § 76 odst. 1 písm. e) OSŘ může soud uložit účastníku řízení, aby něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel. Lze tedy v případě akutní potřeby řešit např. situaci, kdy pěstoun bezdůvodně odmítá kontakty svěřeného dítěte s rodičem, ačkoli tento dítě neohrožuje a dítě na kontakty reaguje pozitivně, nebo např. pokud se rodič chová agresivně k pěstounovi nebo dítěti a vyžaduje kontakt s dítětem. Předběžné opatření může soud nařídit na návrh (dítěte, pěstouna, rodiče nebo jiné osoby, která má právo se s dítětem stýkat, např. prarodiče), zcela výjimečně se tak děje i bez návrhu (§ 12 ZZŘS). O návrhu na předběžné opatření rozhodne soud bezodkladně, maximálně do 7 dnů. Ačkoli se v řízení o předběžném opatření zpravidla neprovádí dokazování za přítomnosti účastníků řízení a soud vychází jen z tvrzení navrhovatele, není dokazování za přítomnosti účastníků vyloučeno, zejména v řízeních ve věcech péče o nezletilé²⁸.

Soudní řízení o styku s dítětem lze zahájit na návrh (pěstouna, rodiče, dítěte) nebo z moci úřední, kdy řízení zahájí sám soud poté co se dozví o rozhodných skutečnostech. Zahájení řízení z moci úřední však nebývá pravidlem a předpokládá se podání návrhu na úpravu styku. O skutečnostech rozhodných pro úpravu styku rodiče s dítětem se může soud dozvědět např. z pravidelných zpráv poručníka, které soudu předkládá, v rámci sledování výkonu PPPD, ale také na základě podnětu/upozornění jiných fyzických či právnických osob. Podle § 14 odst. 6 ZSPOD může podněty (ve smyslu § 474 odst. 2 ZZŘS), podávat obecní úřad, který by měl být dítěti nejbliž. Podávání podnětů ze strany obecního úřadu obce s rozšířenou působností (OSPOD) je značně diskutabilní a lze konstatovat, že akceptovatelné by mělo být podání podnětu k úpravě styku pouze v krajním případě (např. když je zjevné, že kontakt je pro dítě traumatizující, avšak pěstoun i přes opakovaná upozornění kontakt dítěte s rodičem dále umožňuje)²⁹.

²⁷ § 466 písm. d) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění (ZZŘS)

²⁸ náleží Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. II.ÚS 1931/17

²⁹ Ust. § 14 odst. 1 ZSPOD obsahuje výčet řízení, ke kterým může obecní úřad obce s rozšířenou působností jednající jako OSPOD podat k soudu návrh na zahájení řízení. Úprava styku rodiče s dítětem zde vyjmenována není, přičemž OÚ ORP jakožto správní úřad může činit jen to, co je mu zákonem umožněno (čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod).. Podle § 14 odst. 6 ZSPOD může podněty ve smyslu § 474 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, podávat obecní úřad, který by měl být dítěti nejbliž. Podávání podnětů ze strany OÚ ORP je značně diskutabilní a mělo by být přípustné pouze v závažných případech, kdy OÚ ORP nemůže sám podat návrh na zahájení řízení (viz. Macela M. a kol., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář, 2. vydání, Wolters Kluwer, Praha, 2019, str. 233 a 234). Možnost

Překážka v uzavření dohody

Pokud není možné nebo je velmi obtížné zrealizovat domluvu o kontaktu mezi rodiči a pěstouny (např. když je rodič hospitalizovaný, odmítá komunikovat atd.) OSPOD zváží vhodnou cestu, jak zajistit informovanost rodiče o svěření dítěte do konkrétní pěstounské péče a o jeho možnosti kontaktovat daný OSPOD pro další informace (např. písemné oznámení, vzkaz jinému příbuznému či blízké osobě rodiče dítěte atd.). Tím je sledována **prevence konfliktních situací**, kdy je důvodné se domnívat, že rodič nemá informace o plánu pěstounské péče či nechápe podstatu institutu pěstounské péče, včetně svých práv. Vždy je třeba přitom vycházet z individuality každého případu.

Dohoda rodiče a pěstouna proti zájmům dítěte

Pokud by došlo k situaci, že rodič a pěstoun došli ke vzájemné dohodě o podobě kontaktu rodiče s dítětem, avšak takový kontakt by ohrožoval bezpečí dítěte, OSPOD i další subjekty s pověřením k sociálně právní ochraně dětí mají povinnost konat. Mohou vést aktéry ke vhodnější podobě kontaktu pomocí metod sociální práce, v případě neúspěchu pak podají podnět k soudu na úpravu styku (i s vědomím, že OSPOD ani doprovázející subjekt není aktivně legitimován k podání návrhu v dané věci a soud se tímto podnětem nemusí zabývat – viz výše). OSPOD má také možnost návrh na úpravu styku podat za dítě, resp. jako jeho kolizní opatrovník v probíhajícím řízení.

Opakovaný kontakt

Pokud se jedná o opakovaný kontakt rodiče s dítětem, není třeba případové setkání opakovaně svolávat. **Pakliže však je v průběhu realizace kontaktu či kontaktů situace OSPOD vyhodnocena jako ohrožující bezpečí dítěte, je vhodné zvážit (opětovně) svolání případové konference či využití jiného nástroje, který by vedl k přehodnocení stávající dohody mezi pěstounem a rodičem,**

podání podnětu k zahájení řízení z moci úřední ze strany OSPOD obsahuje Doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv ke kontaktům dítěte v pěstounské péči nejen s rodiči 6985/2020/VOP. Nutno však upozornit na to, že soud nemá povinnost vyrozumět podavatele, zda a proč řízení zahájil či nikoli. Tudíž nelze spoléhat na to, že doprovázející organizace nebo obecní úřad podaly k soudu podnět k úpravě kontaktu rodiče a dítěte, jelikož soud mohl situaci vyhodnotit tak, že řízení nezahájí, o čemž podavatele nevyrozuměl a tento i pěstoun či rodič marně čekají, že soud složitou situaci vyřeší.

např. mediace, rodinná terapie na základě doporučení OSPOD či formou nařizování odborné pomoci,³⁰ v krajním případě lze zvážit návrh k soudu na úpravu kontaktů.

Výstupem této fáze by mělo být dobrovolné a informované uzavření dohody mezi rodiči (blízkými osobami), pěstouny a dítětem o formách, rámcové podobě a frekvenci kontaktu s dítětem. V případě, že se nedaří k dohodě dojít ani při využití nástrojů sociální práce, je řešením soudní úprava styku s dítětem. Měla by však být až posledním řešením po vyčerpání všech možností pomoci ze strany OSPOD či doprovázejícího subjektu.

4. Domluvení konkrétního kontaktu

V této fázi je již třeba naplánovat **konkrétní podobu realizace kontaktu**. V případě osobního setkání tedy konkrétní okolnosti setkání v návaznosti na předchozí rámcovou dohodu o kontaktu. V případě úspěšného uzavření rámcové dohody o kontaktu na společné schůzce aktérů je běžné, že domluva konkrétní podoby prvního kontaktu bezprostředně následuje.

Při úspěšné domluvě by mělo být všem jasné

- Kdy se setkání koná: datum, přesný čas
- Kde se setkání koná: konkrétní místo, adresa (v případě online setkání platforma a způsob propojení, např. link)
- Kdo bude na setkání přítomen
- Časové ohraničení setkání (od – do)
- Kdy, s kým a jakou formou proběhne zhodnocení kontaktu s jednotlivými aktéry
- Kdy a jak se proběhne plánování dalšího kontaktu
- Spojení pro případ nenadálé události či nutnosti zrušení kontaktu

³⁰ § 13 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

TIP

- V rámci přípravy na kontakt je vhodné zvážit i obsah samotného kontaktu, kdy celkovému vyznění kontaktu může pomoci vycházet z aktuálních zájmů dítěte, např. obsahem kontaktu je oblíbená činnost dítěte.
- Místo a čas setkání je třeba volit především s ohledem na potřeby dítěte; poté dle možností rodiče a pěstouna, též s ohledem na možnosti případného facilitujícího/asistujícího pracovníka
- Délka setkání se může lišit podle věku a denního režimu dítěte, místa konání, ročního období, zdravotního stavu dítěte a rodiče či praktických okolností (např. dopravní spojení)
- Může být užitečné domluvit se i na způsobu ukončení kontaktu
- V odůvodněných případech může být součástí domluvy také forma ověření, zda se kontakt v daný čas uskuteční, případně zda jsou všichni aktéři ve stavu vhodném k setkání
- Obdobně je vhodné provést domluvu na kontakt formou videohovoru či telefonického hovoru.

5. Příprava aktérů na osobní kontakt

Rozsah přípravy na kontakt se odvíjí od toho, zda se jedná o kontakt opakovaný či realizovaný poprvé od změny výchovného prostředí dítěte, případně s dlouhým časovým odstupem, kdy mohlo na stranách všech aktérů dojít ke změnám jejich životní situace a následně může kontakt způsobovat konfliktní situace. Vše je individuální a dle potřeb aktérů. Připraveno ke kontaktu by přitom mělo být nejen dítě, ale i pěstoun a samotný rodič.

Příprava na první osobní kontakt

Pokud jde o první kontakt po změně výchovného prostředí, nebo po dlouhé době od posledního osobního kontaktu mezi dítětem a rodičem, je důkladná příprava všech hlavních aktérů nezbytná. Může rozpustit mnohé obavy, zodpovědět otázky, usměrnit očekávání a pomoci všem zúčastněným pochopit svá práva a povinnosti, což napomáhá dobrému průběhu následného kontaktu. **Jeví se jako vhodné, pokud přípravu všech aktérů, tedy rodiče, pěstouna případně i dítěte provede**

táž nestranná osoba, ideálně stejná, která případně bude následnou realizaci **facilitovat** či **asistovat**. Tím je zajištěno, že všechny strany dostanou kompatibilní informace, a zároveň facilitující/asistující osoba má všechny potřebné informace od jednotlivých aktérů. Pakliže přípravu aktérů neprovádí jeden subjekt, je třeba zajistit spolupráci participujících subjektů na přípravě (OSPOD, doprovázející subjekt, pěstoun, příp. organizace rodiče), aby byla jednotná a v souladu. Jako vhodné se jeví určit koordinátora této přípravy. Přípravu na první osobní kontakt (nebo po delší době bez kontaktu) neprovádíme až bezprostředně před kontaktem, naopak může být v některých případech namíste rozložit ji do dvou či dokonce více setkání.

Příprava pěstouna spadá převážně do kompetence doprovázejícího subjektu, kdy pěstoun má právo na pomoc při plnění povinností souvisejících s uskutečňováním styku oprávněných osob s dítětem³¹. Občanský zákoník³² ukládá pěstounovi odpovědnost za přípravu dítěte na kontakt s rodiči, může však taktéž využít pomoci doprovázející organizace, či jejím prostřednictvím dalších odborných služeb (psycholog, psychoterapeut apod.). To může být účelné zejména v případě prvního kontaktu nebo pokud je vztah dítěte k rodiči ambivalentní či jinak komplikovaný.

K přípravě rodiče je možné podpořit rodiče v tom, aby si přizval organizaci spolupracující s ním na jeho rodičovských kompetencích (např. SAS nebo jiná sociální služba), případně OSPOD či jiný subjekt nebo fyzickou osobu. Cílem je zajistit určitou vyváženost sil. Pokud nikdo takový není či rodič o to nemá zájem, zůstává příprava rodiče v kompetenci OSPOD nebo doprovázejícího subjektu pěstounů.

TIP

→ Přípravu rodičů na kontakt nabízejí i některé doprovázející organizace; v takovém případě je zásadní, aby přípravu rodiče neprováděl klíčový pracovník pěstounů, a to z důvodu zajištění nestrannosti), organizace musí mít jasně vymezené role pracovníků a zajistit bezpečí obou stran.

³¹ § 47a, odst. 2, písmen. e) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Příprava rodiče

S rodičem je důležité hovořit na téma možných jím neočekávaných reakcí dítěte, které může např. projevovat obavy z kontaktu, dávat přednost blízkosti pěstouna před rodičem apod. Je nutné takové reakce rodiči vysvětlit a projevit mu pochopení, v opačném případě může rodič vidět příčinu chování dítěte v nevhodném působení pěstouna. Klidnému průběhu kontaktu pomáhá, pokud rodič ve fázi přípravy dostane prostor k vyjádření emocí, vázaných k jeho situaci a k jeho dítěti, k sebeobhajobě a čas k přijetí situace takové, jaká je.

Jako další témata, která jsou vhodná s rodičem otevřít před samotnou realizací kontaktu, se jeví např.: vzájemné oslovování rodiče s pěstounem v průběhu kontaktu, vyjasnění si oslovování pěstouna dítětem (tzn. jakým způsobem dítě pěstouny oslovuje a proč), vyjasnění si oslovování rodiče dítěte v pěstounské rodině (tzn. jakým způsobem je v pěstounské rodině hovořeno o rodiči či je rodič nazýván, např. máma Petra apod.), možnost předání dárků (přiblížení toho, co má dítě rádo, jaké jsou jeho aktuální zájmy atd).

Ke snížení obav pomáhá nastínění průběhu kontaktu, případně pomoc s naplánováním konkrétních činností s dítětem. Pokud má rodič snížené rodičovské kompetence či s dítětem dlouho nebyl v kontaktu, může mu pomoci společně předem naplánovat, jaké hry či jinou zábavu s dítětem bude provozovat, jak s ním komunikovat a čeho se vyvarovat. Rodič musí před setkáním vědět, že je zcela nevhodné slibovat dítěti nespílitelné, stejně jako navádět je proti pěstounům či podávat mu vědomě zkreslený obraz jejich někdejšího života.

S rodičem dítěte je třeba ujasnit také důležité organizační informace ohledně budoucího kontaktu, např. koho má kontaktovat v případě, že by kontakt z jeho strany musel být zrušen. S ohledem na očekávání samotného dítěte a dle individuálnosti případu je však vhodné si s rodičem domluvit způsob potvrzení jeho účasti bezprostředně před kontaktem. Je užitečné si předem vyjasnit i vhodnost pořizování fotografií či videonahrávek a nakládání s nimi po ukončení kontaktu.

Obsah a rozsah rozhovoru s rodičem se odvíjí i od sledovaného cíle kontaktu a od toho, kým a v jakém rozsahu je zajišťován. **Obecnou přípravu rodiče je vhodné zajistit ideálně osobou zajišťující přípravu všech aktérů,**

³² § 967 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění: „Pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak“.

nebo pomáhající organizací či jinou osobou zastupující jeho zájmy, ideálně tou samou, která bude participovat i na přípravě před samotným kontaktem.

TIP

- Příprava rodiče na realizaci kontaktu často může rozpustit i obavy pěstouna, pracovníka doprovázející organizace či OSPOD ohledně bezpečí dítěte v případě rodičů, jež mají nebo měli v minulosti potíže s agresivním chováním či s nadužíváním alkoholu a jiných návykových látek. Zároveň je možné tím i ověřit jejich aktuální stav³³.
- Pakliže dochází k přípravě rodiče ve vnitřních prostorech organizace nebo OSPOD, je dobré zajistit i pro tuto fázi drobné občerstvení, které slouží jako možnost pro vytvoření příjemné atmosféry a bezpečného prostředí. Při přípravě rodiče, který může potenciálně být zdrojem ohrožení bezpečí dítěte nebo pěstouna, je třeba pevně stanovit hranice jeho chování a upozornit na důsledky jejich překročení.
- Někdy se stává, že rodič opakovaně porušuje domluvená pravidla pozdními příchody či nedostavením se vůbec. V takových případech se jeví jako vhodné, jsou-li rodiči vysvětleny důsledky takového jednání na jeho vztah s dítětem (ztráta důvěry, hněv, zklamání, pocit zrady) i případné formální důsledky (nutnost facilitace či asistence kontaktu apod.) a nabídnuta pomoc – například telefonát v den konání kontaktu s ujištěním, že se rodič na kontakt může dostavit, ví, kdy a kam se má dostavit, zná vhodné spoje a má na ně dostatek financí atd.
- Účast na kontaktu je možno ze strany OSPOD či doprovázejícího subjektu potvrdit.

Příprava pěstouna

Za přípravu pěstouna odpovídá primárně jeho doprovázející subjekt, může však na přípravě, zejména před prvním kontaktem, spolupracovat s osobou/subjektem, který provádí přípravu všech aktérů kontaktu. Pro pěstouny může být emočně těžké

³³ Situace, kdy není vhodné kontakt realizovat je třeba pečlivě uvážit. Zpravidla se jedná o situace, kdy jsou narušeny rozpoznávací a orientační schopnosti rodiče, které jsou zjevné na první pohled a tím by bylo ohroženo bezpečí dítěte, jako je stav pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky, akutní fáze psychické nemoci, případně situace, kdy se před zahájením kontaktu nepodaří zvládnout agresivní chování rodiče. Zároveň je však třeba upozornit, že rodič nemůže být ze strany OSPOD

přijmout rodiče dítěte jako součást jeho (a tím i svého) života, zejména v případě, kdy důvody k pěstounské péči zahrnovaly nevhodné chování k dítěti či jeho zanedbávání. Obávají se, že kontakt s rodičem pokazí složitě budovanou stabilitu, důvěru a jistotu dítěte v novém rodinném uspořádání. Často na podvědomé úrovni mají pocit, že budování vztahu s rodičem oslabí vztah dítěte k nim samotným či že bude vést ke vzpouře vůči nim jako pečovatelům. Reakce dítěte na kontakt mohou být poměrně silné a pěstouni mají obavy i o dítě samotné. Proto je nezbytné poskytnout pěstounům dostatečnou a účinnou podporu, v případě potřeby nabídnout další odbornou pomoc. **Během přípravy na kontakty by pěstoun by měl nabýt jistoty, že na to není sám.**

Zároveň je třeba pěstouna ujistit, že je v jeho rukou kompetence rozhodnout v situaci, kdy by rodič přišel na kontakt ve stavu hrubě neodpovídajícím zajištění bezpečí dítěte (např. pod vlivem drog, s agresivním chováním apod.), či jinak závažně porušil domluvu, že se kontakt nemůže v danou chvíli konat. V takovém případě také může navrhnout přehodnocení dalšího průběhu kontaktů, včetně návrhu na facilitovaný či přímo asistovaný kontakt. **Konfliktní situace mezi rodičem a pěstounem však nejsou v zájmu dítěte a měly by být zváženy mechanismy, jak jim během následujících kontaktů předejít.** Jistou prevencí je domluva na těchto mechanismech již ve fázi utváření rámcové dohody o kontaktech.

Pracovník, provádějící přípravu na kontakt, by měl i s pěstounem probrat a pomoci rozptýlit jeho případné obavy ohledně kontaktu, vysvětlit mu možné reakce dítěte během a po kontaktu atd., které z nich jsou přirozeným projevem truchlení po ztrátě a kdy je vhodné vyhledat odbornou pomoc psychologa nebo terapeuta. Osoba zodpovědná za přípravu pěstouna by se měla ujistit, že pěstoun rozumí cílům kontaktu a důvodům, proč je kontakt s rodiči (případně jinými blízkými osobami) pro dítě důležitý.

TIP

- Pěstoun může předem zvážit, jaké informace o dítěti je vhodné rodiči v průběhu kontaktu předat, zda využít kontaktu k předání fotografií, obrázků či výtvorů dítěte apod.
- Pokud pěstoun potřebuje od rodiče získat souhlas s rozhodnutím ohledně záležitostí dítěte, které nespadají do pravomocí pěstouna, je vhodné buď na to předem rodiče upozornit v rámci přípravy na kontakt, nebo nalézt jiný termín k setkání bez dítěte. Čas kontaktu by měl patřit primárně dítěti a jeho rodiči.

Příprava dítěte

Příprava dítěte na realizaci kontaktu je v kompetenci pěstouna, avšak zejména v případě prvního kontaktu se jeví jako vhodné využít také téže osoby, která provádí přípravu rodiče a pěstouna, případně té, která bude kontakt facilitovat nebo asistovat. Dítě tak má možnost zvyknout si na tuto osobu v její roli a získat k ní důvěru pro případné řešení obtíží.

Příprava dítěte by měla zahrnovat zjištění, jaká jsou jeho očekávání, a poskytnutí informací o tom s kým, kdy a kde kontakt proběhne. Přitom je třeba přihlížet k věku dítěte, jeho potřebám, ale i k individualitě průběhu každého kontaktu. Pěstoun může v rámci doprovázení využít pro přípravu dítěte na kontakt odborných služeb, zejména psychologa, terapeuta, kteří mohou přispět např. diagnostikou vztahu dítěte k rodiči či podněty k tomu, aby dítě lépe zvládlo situaci kontaktu a období po něm, případně klíčového pracovníka, kterého dítě zná a jemuž důvěřuje. Zároveň je nutno podotknout, že velmi důležitý je s ohledem na dítě i vztah pěstouna a rodiče dítěte, k jehož posílení je možno odborných služeb rovněž využít. Pokud totiž bude navozen důvěrný vztah a dobrá spolupráce mezi pěstounem a rodičem, při které nebude narušena autonomie vztahu dítěte k pěstounovi nebo rodiči, bude pro dítě kontakt přínosnější a rovněž bezpečnější.

TIP

- Aby dítě snáze zvládlo emoce spojené s kontaktem s rodičem, je důležité, aby dítě na úrovni svého rozumového vývoje rozumělo svému životnímu příběhu a důvodům, které vedly k pěstounské péči.

- Jako stěžejní se v praxi ukazuje i načasování informací o chystaném kontaktu, které vychází z individuality každého případu a ze zkušenosti z předchozích realizovaných kontaktů rodiče s dítětem. Opět je nezbytné respektovat i názor dítěte na realizaci kontaktu, včetně jeho náplně.
- V některých případech opakovaného kontaktu, kdy bývá rodič nespolehlivý a na setkání se často nedostaví nebo jej odvolá na poslední chvíli, může být vhodné přípravu dítěte na konkrétní kontakt realizovat bezprostředně před samotným kontaktem.

Pakliže dítě připravuje pěstoun sám, je vhodné pracovníkem doprovázejícího subjektu ověřit, zda příprava dítěte proběhla, případně nabídnout/doporučit odbornou pomoc.

Příprava před opakovaným kontaktem

Příprava dospělých aktérů může proběhnout (ve zkrácené formě) před každým setkáním, pakliže OSPOD nebo odpovědný pracovník doprovázejícího subjektu vyhodnotí, že je taková příprava potřebná. V takovém případě bude zpravidla zaměřená na specifické aspekty nadcházejícího kontaktu (např. připomenutí pravidel, úvaha o možné náplni kontaktu apod.). Příprava dítěte na kontakt by měla proběhnout před realizací kontaktu vždy, ať již prostřednictvím pěstouna, nebo také odborného pracovníka. Není neobvyklé, že při opakovaném kontaktu proběhne příprava ve stejný den jako setkání samotné.

6. Realizace kontaktu

Krátce před kontaktem (týž den) může být užitečné znovu ověřit (např. telefonicky), zda všichni aktéři s kontaktem počítají a jsou připraveni.

V indikovaných případech je vhodné, aby se bezprostředně před osobním setkáním sešel facilitující či asistující pracovník s rodičem dříve, než se ke kontaktu dostaví dítě, aby ověřil, že je rodič schopen bezpečného kontaktu. **Přestože pěstoun je z titulu svých práv a povinností (právo na ochranu své osobnosti, povinnost zajistit bezpečí dítěte) oprávněn rozhodnout, že se kontakt z vážných překážek na straně rodiče neuskuteční, k takové situaci by však nemělo docházet.** Konflikt mezi rodičem a pěstounem je pro dítě vždy zdrojem emoční zátěže

a ohrožuje jeho pocit bezpečí a jistoty. Pakliže taková situace nastala, nebo dokonce nastává opakovaně, je na místě navrhnout kontakt s facilitací či s asistencí.

TIP

- V některých případech napomůže v počátku kontaktu krátké zapojení pracovníka pomáhajícího s kontaktem, který může pomoci s počátečními rozpaky rodičů, jež vidí své děti s odstupem delší doby či neví nebo neumí začít komunikovat s dítětem.
- Jakmile však začne kontakt mezi dítětem a jeho rodičem probíhat přirozeně a není ohroženo bezpečí dítěte, měly by se všechny případné další účastníci se osoby stáhnout do pozadí (obrazně či skutečně). Kontakt dítěte s jeho rodiči je intimní záležitostí jejich vztahu, který nadto může být velmi křehký, a aktivní přítomnost dalších osob může značně narušovat jeho zdárné upevňování.

Je důležité **průběžně vyhodnocovat nezbytnost případné přítomnosti dalších osob**. Rovněž není nutné, když je v dohodě nebo při přípravě kontaktu domluvena přítomnost pracovníka doprovázející organizace, aby se v této praxi pokračovalo i v dalších kontaktech a naopak. K této odůvodněnosti slouží fáze č. 1 a 7 (viz dále). Jako vhodné se jeví, tam kde je to možné a pro dítě bezpečné, posilovat kompetence rodičů a pěstounů, aby bylo možné realizovat kontakty bez přítomnosti třetích osob. Zároveň je však třeba mít na paměti značnou zátěž, které jsou jednotliví aktéři při realizaci kontaktů vystaveni během kontaktu i po něm, a zajistit jim adekvátní podporu, aby se dařilo předcházet syndromu vyhoření a dalším negativním psychologickým jevům.

Kontakt dítěte s jeho rodiči je záležitostí nanejvýš intimní, a proto by se jí mělo účastnit pouze nezbytné minimum dalších osob a v pouze nezbytném rozsahu.

Ukončení kontaktu

Jako vhodné se v praxi ukazuje naplánovat předem i podobu ukončení probíhajícího kontaktu. Opět se vše odvíjí od domluvených podmínek kontaktu včetně individuality každého případu.

TIP

- Je možné se v rámci přípravy kontaktu s rodičem domluvit, že pěstoun nebo pracovník facilitující či asistující kontakt upozorní 5-10 minut před koncem domluveného času aktéry kontaktu, že se blíží ukončení.
- Rodič i dítě měli být upozorněni na možnost ukončit kontakt ještě před stanovenou dobou. Je na místě je ujistit, že je to zcela v pořádku a také, jak ukončení kontaktu prakticky provést.

7. Zhodnocení kontaktu a plánování nového kontaktu

Po kontaktu je třeba, aby došlo k zhodnocení jeho úspěšnosti, tj. zda proběhl bezpečně pro dítě, zda **došlo či nedošlo k naplnění cíle kontaktu, do jaké míry se naplnila očekávání aktérů a jak dítě v průběhu kontaktu či po jeho skončení reagovalo na setkání s rodičem (či osobou blízkou)**. Není-li možné provést zhodnocení bezprostředně, mělo by být provedeno v co nejbližším termínu.

V případě prvního kontaktu (nebo kontaktu po dlouhé době) a v případě problematického průběhu kontaktu je nezbytné věnovat zhodnocení proběhlého kontaktu dostatek prostoru a provést zhodnocení se všemi aktéry (dítě, rodič, pěstoun). Proto čas na zhodnocení s aktéry naplánujeme a domluvíme předem. Vedeme aktéry k vyjádření emocí, které v nich kontakt vyvolal, hledáme řešení případných obtíží pro příští setkání. Zvážíme, zda zhodnocení proběhne společně se všemi, nebo s jednotlivými aktéry zvlášť.

Pokud chceme využít kontakt k edukaci rodiče, necháme ho zhodnotit také např. jeho úspěch v rodičovských kompetencích, kdy se mu s dítětem dobře dařilo udržet pozitivní kontakt, a jak toho dosáhl.

U opakovaných, bezproblémových kontaktů často stačí jen stručné zhodnocení, třeba i telefonicky, jeví-li se to jako praktičtější forma než osobní setkání.

Zhodnocení by ideálně měla provést tatáž osoba, která všechny aktéry připravovala na kontakt či kontakty koordinuje. Může proběhnout také s facilitujícím či asistujícím pracovníkem společně, případně s rodičem, pěstounem a dítětem samostatně. U dětí je dobré si po nějakou dobu (v řádu dní, max. týdnů) všimnout změn chování, změn nálad i psychosomatických reakcí (např. zvracení, noční můry, pomočování,

vzporné chování vůči pěstounům apod.) a jejich intenzity. Pakliže se takové projevy objeví, je namístě využít spolupráce s dalšími odborníky (psycholog, psychoterapeut) k zajištění psychického bezpečí dítěte a hledání nejvhodnějšího řešení.

Reakce dítěte na kontakt by tak neměla být vyhodnocována bez širších znalostí. Poznatky ohledně kontaktu a reakcí dítěte na něj je nezbytné pracovníkem doprovázející organizace zaznamenat do půlročních zpráv o výkonu pěstounské péče. V případě odlišné místní příslušnosti OSPOD pěstouna od OSPOD dítěte je vhodné je předat i přímo OSPOD dítěte, který je kompetentní k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny.

V ideálním případě je vhodné realizovat schůzku (třeba i telefonickou nebo online) mezi rodičem a pěstounem s odstupem několika dnů po jeho skončení, při které by došlo ke **zhodnocení kontaktu vzhledem k budoucím setkáním: pokud byl kontakt asistovaný či facilitovaný, zda toto opatření třeba zachovat i nadále nebo naopak, pokud kontakt nebyl uspokojivý, resp. byl pro dítě ohrožující, zda není na místě zvážit podpůrná opatření.**

TIP

- Je třeba brát v potaz, že dítě může po kontaktu s rodičem cítit mnoho rozličných emocí. Přes radost ze shledání to může být hněv, strach, nebo smutek, a to i v případě, že setkání proběhlo dobře. Tyto emoce mohou být reakcemi na znovuprožívání ztráty dané odloučením dítěte od jeho rodiče. Přesto, pokud kontakty probíhají bezkonfliktně, má dítě možnost se prostřednictvím kontaktu s rodičem s prožitou ztrátou lépe a rychleji vyrovnat.
- Z toho důvodu je vhodné nabídnout, resp. ujistit se, že pěstoun, dítě i rodič mají kontakt na terapeutickou pomoc, pokud by cítili potřebu probrat s odborníkem své emoce, které kontakt mohl vyvolat, případně kdyby se u dítěte vyskytly intenzivní nebo dlouhotrvající reakce i po dalších setkáních, zejména pokud negativně zasahují do života dítěte (vztahová rovina, školní výkon, psychosomatické obtíže apod.).

- S dítětem je vhodné mluvit o kontextu kontaktu. Co pozitivního mu kontakt přinesl. Na druhé straně je vhodné se připravit i na otázky typu: „Proč nemohu s rodičem odejít?“.
- Zhodnotíme také praktickou stránku kontaktu – zda odpovídalo místo a čas potřebám dítěte a pro ostatní aktéry nebylo přílišnou zátěží (např. z důvodu komplikované dopravy), zda měli všichni aktéři včas všechny potřebné informace apod.- a závěry využijeme při plánování případného dalšího kontaktu.
- Při hodnocení kontaktu dítětem využijeme kromě rozhovoru další techniky, které budou pro dítě zábavné a pomohou mu snáze vyjádřit pocity, názory a přání. Zvolíme techniky přiměřené věku a vyspělosti dítěte³⁴.

Závěrem

Je třeba mít na zřeteli, že uvedená metodika slouží především pro **nově nastavované kontakty nebo pro situace, kde je důvod ke změně stávající podoby kontaktů – došlo ke změně poměrů, kontakty jsou problematické či probíhají s velkými neplánovanými časovými prodlevami.**

Pakliže se jedná o situaci, kde již **kontakty dobře fungují, plní svůj účel a naplňují zájem a potřeby dítěte, aplikuje se pouze doporučení o průběžném vyhodnocování realizace kontaktů**, které by mělo proběhnout se všemi aktéry, neboť je podkladem pro vyhodnocení potřeb dítěte a zároveň pro rodiče, pěstouna a dítě východiskem pro domluvu na následující kontakty.

Dohoda o kontaktech by měla být primárně záležitostí hlavních aktérů, tedy domluva pěstouna a rodiče s respektem k přání a představám dítěte, jehož potřeby a bezpečí jsou určujícím faktorem. Ne vždy je přirozená domluva (i po předchozí přípravě rodiče, pěstouna a dítěte) možná, v takovém případě je na místě poskytnout pomoc např. formou poradenství, rodinné či případové konference nebo mediace. Pakliže ani tehdy nedojde k dohodě obou stran a naděje na zlepšení i při využití nástrojů sociální práce je mizivá, musí rozhodnout soud. Aby nedocházelo ke zbytečným průtahům, lze využít institutu předběžného opatření dle § 74 a násl. OSŘ. Návrh

³⁴ Viz např. metodika Praktické techniky zapojení dětí do rozhodovacích procesů, dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Prakticke-techniky-zapojeni-deti-do-rozhodovacich-procesu.pdf>

na úpravu styku dítěte s rodičem může podat rodič či pěstoun, případně i samo dítě, OSPOD či doprovázející subjekt mohou pomoci se sepsáním návrhu. Ve všech případech je třeba k domluvené či soudem určené podobě kontaktu přistupovat jako k podobě dočasné, která se může měnit podle vývoje situace, včetně možnosti nové soudní úpravy kontaktů.

Aby se zvýšila šance na úspěšnou dohodu pěstounů s rodiči a následnou realizaci kontaktů, je důležité nepodcenit přípravné fáze. Čím lépe a důkladněji jsou aktéři na vyjednání dohody a poté i na samotný kontakt připraveni, tím lepší a pro všechny přijatelnější může být dohoda, a tím také snazší bude pro všechny aktéry ji následně realizovat. Podoba kontaktu by měla být při zachování bezpečí pro dítě co možná nejpřirozenější, každý zásah zvenčí či přítomnost další osoby u kontaktu musí mít důvod.

Všude, kde je v této metodice zmíněn rodič jako aktér kontaktu s dítětem v NRP, tam je možné vnímat také jinou osobu dítěti příbuznou nebo blízkou, která má podle zákona³⁵ právo se s dítětem stýkat.

³⁵ § 927 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Příloha: Modelové příklady

1. Kontakt dítěte s rodičem v prvních dnech a týdnech po svěřeni do nové rodiny

Vyhodnocení situace

Paní Jana je zařazena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, dočerpala dobu odpočinku po předání dítěte, které měla v péči, a čeká na přijetí dítěte dalšího. Pěstounka Jana je doprovázena na základě dohody o výkonu pěstounské péče doprovodným subjektem a je v kontaktu se stanovenou klíčovou pracovnící. Pracovnice krajského úřadu pěstounce Janě sdělí, že do její péče může být pravděpodobně svěřen chlapec Ondřej, u něž se uvažuje o okamžitém odebrání z péče rodiny na základě předběžného opatření soudu a dotáže se jí, zda jeho přijetí nebrání závažné důvody. Jde o tříletého chlapce, jehož rodiče mají sníženy některé rodičovské kompetence a chlapce zanedbávají, konkrétně jej zanechávají samotného v nočních hodinách doma, nedochází s ním k odbornému lékaři, který má chlapce sledovat pro závažné onemocnění srdce. Chlapec je již od svého narození v evidenci OSPOD, do rodiny dochází pracovnice SAS, která spolupracuje s rodiči. Rodiče nemají v okolí nikoho, kdo by převzal Ondřeje do péče. Pěstounka Jana souhlasí s chlapcovým přijetím.

Na základě tohoto souhlasu je pěstounka Jana označena v návrhu na předběžné opatření soudu jako osoba, která převezme dítě do péče, tedy do pěstounské péče na přechodnou dobu. Soud se rozhodne navrhanému předběžnému opatření vyhovět a svěří chlapce Ondřeje do péče pěstounky Jany. Pěstounce Janě dítě předá soudní vykonavatel za spolupráce sociální pracovnice OSPOD.

Domluva kontaktu

Sociální pracovnice OSPOD dítěte informovala pěstounku o tom, že rodiče umístění dítěte do PPPD neakceptují, a z toho důvodu navrhla uspořádání facilitované schůzky v prostorách Městského úřadu, a to za účelem domluvy kontaktu rodičů s Ondřejem. Vyhodnotila, že by přímá komunikace mezi rodiči a pěstounkou mohla být problematická. Ověřila rovněž časové možnosti pěstounky v následujících dnech a informovala ji, že si k jednání může přizvat také klíčovou pracovníci doprovázející organizace. *Schůzku je třeba uspořádat co nejdříve, tedy v řádu dnů, aby nevznikala prodleva v kontaktech dítěte s rodiči. Sociální pracovnice OSPOD dítěte dohodne s pěstounkou a rodiči termín schůzky.* Sociální pracovnice OSPOD dítěte provedla v době, než ke schůzce došlo, aktualizaci vyhodnocení situace dítěte. *S ohledem na možnost kontaktu s rodiči se sociální pracovnice zaměří hlavně na přání a názor dítěte (pokud je schopno jej formulovat) a vyhodnotí zájem konkrétního dítěte ve vztahu k náležitostem kontaktu. Pracovnice vyhodnotí, k jakému cíli směřuje kontakt rodičů s dítětem a na základě vyhodnocení definuje přínosy a rizika kontaktu.* Z vyhodnocení plyne potřeba intenzivního kontaktu dítěte s rodiči s ohledem na možnost návratu dítěte do rodiny.

Dále informovala pěstounku o možnostech a formách kontaktu v tomto konkrétním případě. Poté domluvila termín schůzky s rodiči a informovala o něm také pěstounku. Při rozhovoru s rodiči sociální pracovnice sdělí rodičům, že ke schůzce je možno přizvat další osobu, která by jim byla oporou, může jí být pracovník SAS, se kterou spolupracují nebo zahájili spolupráci či někdo blízký, popř. právní zástupce.

Pěstounka Jana oznámila převzetí dítěte klíčové pracovníci doprovázejícího subjektu *(dle zvyklostí KÚ toto může učinit i sociální pracovnice KÚ)*, zároveň jí sdělí termín schůzky, kterou má s rodiči na Městském úřadě. Sociální pracovnice OSPOD s pěstounkou prodiskutuje možnosti kontaktu dítěte s rodiči. Vysvětlí jí výhody a nevýhody jednotlivých forem kontaktu. Pěstounka Jana svěří klíčové pracovníci své obavy z chování rodičů s ohledem na informace, které obdržela od sociální pracovnice OSPOD. Pěstounka Jana a klíčová pracovnice se dohodnou, že na schůzku s rodiči půjdou společně.

O možnosti jít k jednání s klíčovou pracovnící by měla pěstounka informovat sociální pracovnice OSPOD nebo jí tuto možnost nabídne sama klíčová pracovnice.

V takové situaci může být těžké i prvotní jednání rodičů s OSPOD, je tedy vhodné, aby sociální pracovnice OSPOD dítěte s rodiči nejprve hovořila sama bez pěstounky a v jednání s nimi vyjasnila záležitosti mimo kontakt s dítětem. *Zejména je třeba s rodiči vyjasnit význam PPPD, kompetence pěstouna, vysvětlit nutnost zhotovení nového IPOD za účasti pěstounky, podmínky návratu dítěte do rodiny. Ideální je situace, kdy se rodičům dítěte podaří vysvětlit, že pěstoun je tím, kdo jim a dítěti pomáhá. Je třeba zdůraznit a také pak konat tak, aby bylo patrné, že pěstoun není ten, kdo rodičům vzal dítě. Seznámení s rodiči dítěte může proběhnout již před vlastním výkonem rozhodnutí soudu, a to za situace spolupráce rodičů. V praxi bude takových situací málo, nicméně je třeba na ně upozornit.*

Na schůzce se pěstounka Jana vidí prvně s rodiči jí svěřeného dítěte a pracovníka SAS, který rodiče doprovází. Sociální pracovnice OSPOD na schůzce seznámí pěstounku Janu s nutností vytvořit nový IPOD, který s ní a rodiči bude třeba vytvořit. Rodiče chlapce Ondřeje budou usilovat o návrat chlapce do jejich péče. K tomuto cíli povedou kroky v IPOD uvedené. Rodiče velmi emotivně návrat dítěte domů komentují, zároveň v řeči vyjadřují obavy, zda se pěstounka o chlapce dobře postará. Pro pěstounku Janu je velmi podstatná informace o vůli rodičů k návratu dítěte do jejich péče. Sociální pracovnice OSPOD zároveň vysvětlí i další možnosti ohledně určení kontaktu s dítětem. Jde především o možnost dohody za pomoci mediátora, pokud k dohodě nedojde při jednání na OSPOD, dále pak možnost svolání případové konference, kde by byla situace řešena či využití rodinné konference. S ohledem na emotivní jednání rodičů by pěstounka Jana byla raději, aby u kontaktu rodičů s chlapcem alespoň na jejich počátku byl někdo další. Obává se přehnaných reakcí rodičů, křiku, obviňování. Navrhne tedy, zda by u kontaktu mohla být pracovnice doprovázející organizace. Sociální pracovnice OSPOD dítěte podotýká, že ideální pro dítě je, pokud kontakty probíhají co nejpřirozeněji, nicméně v rámci dohody je o této možnosti možno uvažovat. Rodičům se tato možnost nelíbí. Sociální pracovnice OSPOD dítěte rodičům vysvětlí, že pro dítě je velmi těžké a traumatizující být svědkem případného konfliktu mezi svými rodiči a pěstouny, naopak je pro něj velmi důležité zažít, že se „jeho“ dospělí umějí v klidu domluvit a že jim všem společně jde o jeho nejlepší zájem. Pěstounka je odpovědná za dítě, které jí bylo svěřeno do péče. Vysvětlí zároveň, že v případě nedohody může o kontaktu rozhodnout na návrh rodičů či pěstounky soud, a to i předběžným opatřením. Pěstounka Jana ujistí rodiče, že jim nechce v kontaktu s dítětem bránit, nechce si ho nechat, chce jim všem pomoci, aby byli spolu. Rodiče se na základě tohoto vysvětlení pěstounky rozhodnou souhlasit s přítomností třetí osoby u osobního styku rodičů s dítětem, konkrétně s pracovnící doprovodné organizace. *Třetí osobou u realizace osobního kontaktu může být kdokoliv, na kom se rodiče a pěstoun dohodnou. V praxi je to nyní nejčastěji pracovník doprovodného subjektu, což má své opodstatnění v tom, že jej dítě zná a jeho přítomnost tak nenaruší průběh kontaktu, nicméně takovou osobou může být i pracovník SAS, pokud s tím bude souhlasit, či pracovnice OSPOD. Přítomní se dohodnou, že jejich dohoda bude ústní, není jí třeba stvrzovat písemně. Osobní kontakt bude probíhat dvakrát týdně (v úterý a ve čtvrtek) v herně doprovodného subjektu. V případě, že by rodiče a pěstounka chtěli takovou dohodu vyhotovit písemně, mohou ji sepsat přímo na pořádané schůzce. S ohledem na dítě a jeho příchod do nové rodiny je dlužno dodat, že není třeba, aby nastal jakýsi „navykací režim“ a kontakt probíhal nějakou dobu omezeně či vůbec. Je třeba si uvědomit, že dítě s rodiči trávilo doposud celé dny a násilné přerušování kontaktu by tak k usnadnění příchodu do nové rodiny neprospělo. Nutné je však stavět na individualitě případu. Situace bude odlišná, pokud dítě rodiče např. doposud neznalo, jinak bude třeba hodnotit případy, kdy dítě bylo v rodině týráno a z rodičů má strach apod.*

V případě, že rodiče o dohodě nebudou chtít jednat, je úkolem sociální pracovnice OSPOD dítěte vysvětlit rodičům možnosti docílení osobního kontaktu s dítětem mimo dohodu. V případě, že nebudou přicházet ze strany rodičů v úvahu možnosti, které v sobě zahrnují dohodu, může

sociální pracovníce rodičům nabídnout vzor návrhu k soudu na úpravu styku a poradit s náležitostí jeho podání či jim doporučit obrátit se na některou z (bezplatných) právních poraden se žádostí o jeho sepsání.

Pakliže rodiče nebudou schopni jednat o kontaktech (pro vysoké emoční vypětí) je možné jednání přesunout na jiný **blízký** termín. Pokud není možné domluvit se prozatím na osobních kontaktech, je třeba podporovat alespoň časté předávání informací o dítěti a jeho fotografií rodičům a nabídnout kontakt např. on-line.

Sociální pracovníce OSPOD sdělí v takovém případě účastníkům schůzky, že existuje i možnost mezidohody, tedy dohody přetrvávající buď do příště domluvené schůzky nebo do rozhodnutí soudu (rozsudkem či předběžným opatřením). Možnost mezidohody je možno uvažovat i za situace, kdy např. by rodiče s přítomností třetí osoby u styku nesouhlasili a pěstounka na ní trvala.

2. Soud rozhodl o frekvenci kontaktů, ale je ohroženo bezpečí dítěte, OSPOD nekoná

Soud rozhodl o úpravě styku chlapce Michaela a jeho matky. Upravil frekvenci kontaktu a jejich rozsah, a to tak, že matka je s nezletilým oprávněna se stýkat jedenkrát za čtrnáct dnů v sobotu, v čase od 13 do 18 hodin, kdy si dítě má vyzvedávat v místě bydliště pěstounky a tamtéž je povinna ho odevzdat.

Matka však postupně přestává dodržovat doby návratu dítěte do péče pěstounky, někdy si Michaela ke kontaktu nevezme vůbec. Michael sdělil pěstounce, že bývá s matkou v bytě, kde je ještě několik dalších lidí, kteří často spí. S ohledem na chování matky, které se zdá pěstounce zmatené a její chování není často adekvátní situacím (matka je úzkostná, podezírá pěstounku, že ji sleduje), pojala pěstounka podezření, že matka v průběhu kontaktu se synem užívá drogy a o Michaela se obává.

S ohledem na své obavy pěstounka kontaktuje nejprve klíčovou pracovníci doprovodného subjektu. Na základě dohody s ní pak sociální pracovníci OSPOD. Ta pěstounce Petře sdělí, že styk je určen soudním rozhodnutím, je tedy ošetřen a ona v rámci dané situace nemůže dále jednat. Pěstounka Petra naléhá s tím, že by bylo vhodné vyvolat jednání s matkou, popřípadě i za účasti její. Přesto sociální pracovníce dále nejedná.

V takové situaci je možno využít několik možností řešení. Sociální pracovníce OSPOD dítěte v rámci své činnosti popsané v § 9 ZSPOD má poskytnout pomoc osobě odpovědné za výchovu a má ochraňovat práva a oprávněné zájmy dítěte. Je možné dát ze strany pěstounky či klíčové pracovníce doprovodného subjektu podnět OSPOD k uspořádání případové konference, jejímž cílem by byl návrh řešení této situace. OSPOD má povinnost takovou konferenci uspořádat k řešení situace dítěte (§ 10 odst. 3 písm. e) ZSPOD). OSPOD má nad to povinnost vyhodnocovat a přehodnocovat situaci dítěte, popřípadě měnit IPOD a opatření v něm obsažená. Vůči sociální pracovníci OSPOD, resp. vůči postupu OSPOD je ze strany pěstounky možno uplatnit stížnostní postup dle § 175 SŘ. Pomoc a podporu tedy hledá pěstounka u své doprovázející organizace. Pokud OSPOD odmítá spolupráci, může klíčová pracovníce s matkou o situaci promluvit. S matkou je možné v takovém případě uzavřít (přechodnou) dohodu o osobním kontaktu s asistencí. Je třeba matce ozřejmit důvody a opodstatněné obavy, které pěstounka má. Klíčová pracovníce může uspořádat případovou či rodinnou konferenci. Pěstounka může nad to dát k soudu nový návrh na úpravu styku s dítětem, popř. jeho zákaz, a rovněž toto navrhnout v rámci předběžné úpravy poměrů. Pokud matka přijde ke styku ve stavu patrné intoxikace, pěstounka dítě ke styku nepředá. K tomuto je oprávněna i přes soudní rozhodnutí o styku s ohledem na povinnost pěstounky zajistit bezpečí dítěte. Jedná na základě krajní nouze. V případě nevhodného či agresivního chování matky je oprávněna přivolat policii ČR.

3. Kontakt ve věznici, úhrada cestovního

Vyhodnocení situace

Sedmiletá Anička je v pěstounské péči na přechodnou dobu po nástupu její matky Olgy do výkonu trestu na dobu 11 měsíců. Z vyhodnocení situace dítěte vyplývá, že po skončení VT se Anička vrátí do péče matky. *Cílem kontaktu tedy bude udržet pozitivní vztah a umožnit návrat dítěte k matce.* Aniččin otec Jiří s Aničkou a její matkou už dva roky nežil ve společné domácnosti, dceru převzít do péče nezvládne, ale projevil zájem o kontakt s ní. *Cílem kontaktu s otcem bude znovunavázání a udržení pozitivního vztahu.* OSPOD Aničky uvědomil pěstouny Hanu a Tomáše, že bude třeba domluvit se s rodiči na kontaktu s Aničkou a ti požádali o zprostředkování setkání s možností účasti jejich klíčové pracovnice.

Příprava aktérů na rámcovou dohodu o kontaktech

Sociální pracovnice se postupně setkala se všemi aktéry. Nejprve mluvila s Aničkou a jejími pěstouny a zjistila, že Anička by se ráda vídala hlavně s maminkou, ale na tatínka má převážně dobré vzpomínky a připouští možnost být i s ním v kontaktu. Chtěla by mít jeho fotografii. Přiměřeně svému věku rozumí tomu, kde a proč se maminka nachází. *OSPOD ctí princip participace dítěte a zjišťuje jeho názor na to, s kým by rádo bylo v kontaktu.* Pracovnice poskytla pěstounům základní informace o situaci rodičů Aničky. Pěstouni jsou připraveni jak na kontakt s otcem, tak na kontakt s matkou s tím, že by Aničku za maminkou do vězení byli ochotni vozit vlastním autem. Poté sociální pracovnice navštívila matku a zjistila, že má povoleny návštěvy v délce 3 hodiny za kalendářní měsíc, které si za určitých okolností může rozdělit do dvou částí, později bude mít možnost i mimořádného navýšení času návštěv. Také může každý den telefonovat na vybraná čísla. S Aničkou si přeje být v kontaktu co nejčastěji, stýská se jí. Otec navštívil sociální pracovnici v její kanceláři a sdělil, že až do nástupu matky do výkonu trestu se s dcerou nevídal, ale nyní je mu Aničky líto a chtěl by s ní být v kontaktu. Neviděli se cca 2 roky. Byl seznámen s různými formami kontaktu a požádán o fotografii pro Aničku. Rodiče byli informováni, že se Aničce vede dobře, s pěstouny si rozumí a zároveň se těší na chystaná setkání, a že pěstouni kontakt podporují. *OSPOD poskytl všem aktérům důležité informace takovým způsobem, aby je připravil na dohodu o kontaktu a zároveň minimalizoval jejich obavy.*

Rámcová dohoda o kontaktech

OSPOD svolal případovou konferenci, které se zúčastnili pěstouni s Aničkou, jejich klíčová pracovnice z doprovázející organizace, otec Jiří a jeho přítelkyně Jitka a přes videokonferenci také matka Olga. *Zařízení pro výkon trestu umožnilo matce využít videokonference, aby se mohla zúčastnit případové konference ohledně styku se svou dcerou.* Rodiče a pěstouni se domluvili na následujícím schématu: Olga se bude vídat s Aničkou 1x za měsíc na 1 hodinu ve věznici, kam ji pěstouni dovezou vlastním autem. Vzhledem k velké vzdálenosti bude doprovázející organizace pěstounům přispívat na cesty do věznice ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče. *Ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče se hradí náklady související s poskytováním pomoci při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti svěřeného dítěte s rodiči a dalšími osobami blízkými, včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečnění styku oprávněných osob s dítětem a zajištění asistence při tomto styku podle § 47a odst. 2 písm. e) a h) ZSPOD. V odůvodněných případech lze hradit náklady na dopravu dítěte a v případě potřeby i doprovázející osoby pečující/v evidenci na místo, kde se má kontakt s osobou blízkou konat (např. rodič se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, rodič je nemajetný, a proto je kontakt realizován převážně na náklady osob pečujících/v evidenci apod.)³⁶*

Kromě toho si bude Anička s maminkou pravidelně telefonovat vždy ve středu v 16 hodin, a to telefonem, který bude k dispozici pouze pro tyto účely. Telefon nabídli Aničce poskytnout pěstouni ze svých zdrojů, volat bude Olga z kreditu, který si platí v zařízení. Maminka Olga si také přála mít fotografie Aničky, s pěstouny se domluvili, že ti pokaždé mezi návštěvami pošlou fotografii dívky přes doprovázející organizaci. Otec Jiří se bude vídat s Aničkou také 1x měsíčně za přítomnosti pěstouna Tomáše nebo pěstounky Hany. Pěstouni souhlasí s tím, že kontaktu se může zúčastnit i přítelkyně otce slečna Jitka s jejich dvouletým synem Toníkem (polorodým bratrem Aničky).

³⁶ Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální politiky č. 8/2019

Podle počasí a nálady se setkání bude odehrávat na hřišti, v mateřském centru nebo jinde ve městě, kde Anička s pěstouny bydlí. Táta Jirka může Aničku telefonovat každý sudý pátek od 16 hodin. *Protože byli všichni aktéři předem dobře připraveni, proběhlo setkání v klidné atmosféře a uzavření dohody bylo svobodnou vůlí všech aktérů. OSPOD zde působil v roli facilitátora a aktivně nezasahoval do vznikající dohody.*

Po každém osobním kontaktu provede klíčová pracovnice doprovázející organizace zhodnocení jeho průběhu s každým z účastníků. Pokud nenastanou zvláštní okolnosti, po třech měsících proběhne revize dohody, na které se účastníci domluví, zda jim takto nastavený kontakt vyhovuje. Toto setkání zorganizuje doprovázející organizace. *Podle § 47a, odst. 2, písm. h, zákona 359/1999 ZSPOD má doprovázející subjekt v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost pomáhat pěstounům udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak. Z tohoto titulu může doprovázející subjekt čerpat finance na organizaci rodinné konference či jiného druhu setkání, jehož cíl je definován uvedeným paragrafem.*

Přehodnocení dohody o kontaktech

Po třech měsících doprovázející organizace prostřednictvím k tomu určeného pracovníka zorganizovala skypeové setkání Aničky, jejích pěstounů, táty Jiřího a z věznice se připojila i máma Olga. *Setkání neorganizovala přímo klíčová pracovnice pěstounů, nýbrž jiný pracovník organizace, a to z důvodu zachování nestrannosti a objektivity. Zhodnotil se dosavadní průběh kontaktů. Osobní návštěvy matky probíhaly dobře, věznice má k dispozici pro tyto případy místnost vybavenou pro návštěvy dětí. Matka Olga rovnou poprosila pěstouny o mimořádné setkání nad rámec dohody, neboť dostala v příštím měsíci za dobré chování přidělený čas návštěv navíc, s čímž Hana, Petr i Anička souhlasili. Maminka děkovala za fotografie. Otec přišel na domluvená setkání jednou pozdě a jednou bez upozornění nedorazil vůbec, což později vysvětlil tím, že neměl peníze na cestu, neboť přišel*

o brigádu. Telefonický kontakt si ještě Anička moc neužije, nedokáže se na hovor soustředit, takže se vždy s tátou nebo s mámou jen krátce pozdraví a chce končit; někdy pak s rodiči promluví Hana nebo Tomáš a řeknou pár novinek o Aničce, co zažila, co nového umí.

Výsledkem setkání byla nová dohoda pěstounů a rodičů s přihlédnutím k potřebám dítěte, kdy osobní setkání budou probíhat jako dosud, ale otec Jiří se přibližně 1-2 hodiny před setkáním telefonicky ozve pěstounovi Tomášovi, že termín platí.

Frekvence telefonických kontaktů se prozatím sníží na 1x za měsíc s otcem a 1x za dva týdny s matkou. Anička ráda kreslí pro své rodiče obrázky a taky má ráda pohlednice, které jí posílá „babička“ – matka pěstounky Hany, proto se domluvilo, že Anička 1x měsíčně pošle obrázek rodičům a rodiče jí pošlou pohlednici nebo vytištěnou fotku. *Doprovázející organizace nabídla zprostředkování korespondence (kvůli ochraně osobních údajů – adresy bydliště). Pro kontakt dětí s jejich rodiči využíváme celou škálu různých forem kontaktu. V tomto případě se rodiče a pěstouni rozhodli využít vedle přímého osobního kontaktu (návštěva za rodičem, setkání s rodičem) také kontakt nepřímý, a to telefonáty a poštovní korespondenci. Podoba kontaktu (forma a frekvence) je přizpůsobena cílům kontaktu, potřebám a přáním dítěte a možnostem rodičů i pěstounů.*

Odkaz na literaturu

Doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv ke kontaktům dítěte v pěstounské péči nejen s rodiči. Č. j.: KVOP-51806/2020

Manuál k případovým konferencím. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011.

Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/manual.pdf/>

Metodika rodinných konferencí. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015.

Dostupné z: [http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK\(1\).pdf](http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Methodika-RK(1).pdf)

KOCOURKOVÁ, Jana a ČERNÁ, Ria: Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou. Chrudim, 2018. Dostupné z: <https://kontaktdetivnrp.cz/>

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Dítě v rodičovském konfliktu. Nakladatelství Leges s. r. o., 2019, 288 s. ISBN 978-80-7502-342-1.

Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona, příloha č. 2 Vyhlášky č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Vyhodnocování ochranných a rizikových faktorů v sociálně-právní ochraně dětí, Lumos, 2019. Dostupné z: <https://www.wearelumos.org/publikace/>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Užité zkratky

OSPOD dítěte	orgán sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností příslušný dle trvalého bydliště dítěte
OSPOD pěstouna	orgán sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností příslušný dle trvalého bydliště pěstouna
doporučení ZVOP práv	doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv
IPOD	individuální plán ochrany dítěte
NRP	náhradní rodinná péče
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
ZSPOD	Zákon č. 359/199 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění

OZ
v platném znění

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,

Slovníček

Hlavní aktér	dítě, rodič/osoba blízká, pěstoun
Vedlejší aktéři	OSPOD, doprovázející organizace, organizace pomáhající biologickému rodiči
Asistovaný kontakt	kontaktem dítěte s jeho rodičem/osobou blízkou je přítomna nestranná osoba, která monitoruje a koriguje průběh kontaktu ve prospěch ochrany bezpečí dítěte. Přítomnost pěstouna na kontaktu není považována za asistovaný kontakt.
Facilitovaný kontakt	facilitující osoba může pomáhat při výměně informací o následujícím kontaktu, v úvodu kontaktu může uvítat či uvést účastníky kontaktu, pomoci navodit příjemnou atmosféru, několik minut před plánovaným ukončením kontaktu upozornit na blížící se konec apod. Není přítomna celému kontaktu ani do něj aktivně nevstupuje.